

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Doublet

1ste HÆFTE

PRIS 2,25

CARL SVENSTRUP

GRENAA BYS HISTORIE

BIND B

EN PERSONALHISTORISK-TOPOGRAFISK BESKRIVELSE
AF BYENS ÆLDRE EJENDOMME OG DERES
BEBOERE GENNEM TIDERNE

CARL SVENSTRUP

GRENAA BYS HISTORIE

BIND B

EN PERSONALHISTORISK-TOPOGRAFISK BESKRIVELSE
AF BYENS ÆLDRE EJENDOMME OG DERES
BEBOERE GENNEM TIDERNE

GRENAA

Christiansen & Jørgensens Bogtrykkeri.
1933.

Køb af 1ste Hæfte forpligter ikke til Køb af de følgende Hæfter, da det er Forfatterens Ønske, at ingen skal føle sig forpligtet til at fortsætte, hvis Værket ikke har Interesse for vedkommende.

Men det henstilles indtrængende, at hvem der ikke ønsker at fortsætte, snarest sender Meddelelse derom til vedkommende Forhandler, hvorfra Hæftet er modtaget.

De, der ikke afbestiller, vil faa 2det Hæfte tilsendt omkring 1. Novbr. 1934. Prisen vil blive som for første Hæfte. Sidetallet vil af økonomiske Grunde afhænge af den Tilslutning, som vises Foretagendet, men der vil i hvert Fald blive mindst 64 Sider.

FORORD

I en lang Aarrække har jeg ved Gennemgang af de gamle Retsprotokoller, Kirkebøger, de ældste Aviser og gennem gamle Folks mundtlige Beretninger indsamlet Stof til en Beskrivelse af Grenaa Bys Historie. Arbejdet er langt fra afsluttet endnu, men jeg har anset det for hensigtsmæssigt, bl. a. af økonomiske Grunde, at lade Udgivelsen ske hæftevis og begynde med de færdige Partier.

Det er Tanken, at Bogen skal omfatte to Bind, hvoraf det ene, Bind A, skal indeholde den almindelige Byhistorie, altsaa de ældste Efterretninger om Grenaa, Byens Størrelse og Bebyggelse i ældre Tid, Krigsbegivenheder, Brande, Byens Styrelse og Embedsmænd, dagligt Liv i gamle Dage, Retsvæsenet, Kirken, Skolevæsenet fra Latinskolens Dage og ned til Nutiden, Læge- og Apotekervæsen, Told og Accise, Havnen o. s. v.

Det andet, Bind B, skulde indeholde en mere speciel Beskrivelse af Byens Gader, dens gamle Huse og Gaarde, deres Udseende og deres Beboere fra omkring Aar 1750 og ned til vore Dage og forsynes med et meget righoldigt Billedstof.

Dette sidste Bind er i nogen Grad et „Forsøg“, idet en saadan Gennemgang ikke — mig bekendt — findes i nogen anden Købstadsbeskrivelse. Billeder er jo imidlertid det eneste Middel til at bevare et levende Minde om den gamle By, som nu med raske Skridt forsvinder og forændres. Og en Beretning om de enkelte Gaardes Historie danner samtidig en passende Ramme til at sammenholde mange Smaatræk af kulturhistorisk Værdi. Endelig giver den Lejlighed til at fremdrage mange biografiske Oplysninger om en stor Række af Byens mere fremtrædende Mennesker i det sidste Par Aarhundrede og til at skildre det Liv, som levedes i de gamle Gaarde, der nu for en stor Del er borte. Jeg har derfor med særlig Interesse arbejdet paa dette Felt.

Og for at prøve, om der kunde paaregnes Interesse for denne Del af Arbejdet, har jeg i en Aarrække nu og da offentliggjort Beskrivelser af enkelte Gaardes Historie. Det er mit Indtryk, at disse er modtaget med Interesse af mange Mennesker, og det ovenfor omtalte Bind B af Byhistorien vil da indeholde en sammenhængende Række Beskrivelser af mellem 50 og 100 af Byens ældre Ejendommes Historie og Ejerrækker.

Af rent praktiske Grunde har det været nødvendigt at begynde med sidste Bind, det vil sige Bind B, som altsaa er den personalhistorisk-topografiske Beskrivelse af den gamle By.

Det vil af foreliggende første Hæfte ses, at Billedstoffet i dette Bind vil blive meget fyldigt. Omtrent Halvdelen af Billederne er efter mine egne fotografiske Optagelser fra Aar 1910 til Nutiden. Resten, samt de fleste Portrætter, er velvilligst udlånt af en stor Kreds af Mennesker, hvorfor herved bringes min bedste Tak.

Det vil endvidere bemærkes, at ved Valget af Billeder er fulgt det Princip, at der i Almindelighed ikke bringes Portrætter af nulevende Personer. Undtagelser vil dog ske for en Del Embedsmænds Vedkommende.

Ligeledes vil det ses, at nulevende kun omtales i yderste Korthed og kun med Nævnelse af rent faktiske Kendsgerninger, der angaar Ejendommenes Historie. Enhver Biografi eller Karakteristik er undgaaet, og Aarsagen hertil vil formentlig være selvindlysende.

Værket vil til sin Tid blive afsluttet med et udførligt Emne- og Navne-register samt en Kildeangivelse. De i Teksten indsatte Tal henviser dertil. For Bind B's Vedkommende maa dog paa Forhaand bemærkes, at da Kilderne dertil saa godt som udelukkende er: Tingbøger, Justitsprotokoller, Skøde- og Pantebøger, Skifteprotokoller, Kirkebøger, Folketællingslister og Aviserne, og da disse Kilder anvendes saa at sige paa hver eneste Side og saaledes, at Læserne i Almindelighed vil kunne slutte sig til, hvorfra vedkommende Oplysning stammer, saa har jeg ikke fundet det praktisk ustandselig at henvise til Sidetallene i vedk. Protokoller. Kun hvor der er særlig Anledning dertil, er derfor Henvisninger anvendt.

Paa Forhaand gøres derfor opmærksom paa følgende:

1) Kilderne til alle Ejerskifter er: Grenaa By og Nørre Herreds Tingbøger, Justitsprotokoller og Skøde- og Panteprotokoller samt Register, der for den ældre Dels Vedkommende opbevares paa Landsarkivet i Viborg, desuden i nogle Tilfælde Folketællingslisterne.

2) Kilderne til Fødsler, Dødsfald, Vielser o. s. v. er navnlig Kirkebøgerne og Skifteprotokollerne. Her maa jeg bemærke, at de ældste af Kirkebøgerne ikke angiver Fødsels- og Dødsdage, men kun Daabs- og Begravelsesdage. Det er Forklaringen paa, at der ofte anføres „døbt“ og „begravet“, i Stedet for „født“ og „død“. Endelig,

3) at Kilderne til det meste kulturhistoriske Stof er Justitsprotokollerne og for den nyere Tids Vedkommende de ældre Aargange af de lokale Aviser. Mange andre Kilder, som er benyttet mere spredt, er enten nævnt i selve Teksten eller vil blive anført i en samlet Række tilsidst.

Den ældste Brandtaksation, hvis Rækkefølge er lagt til Grund for Bind B, stammer fra Aaret 1771 og findes i Landsarkivet.

G r e n a a, 8. September 1933.

Carl Svenstrup.

SØNDERGADE

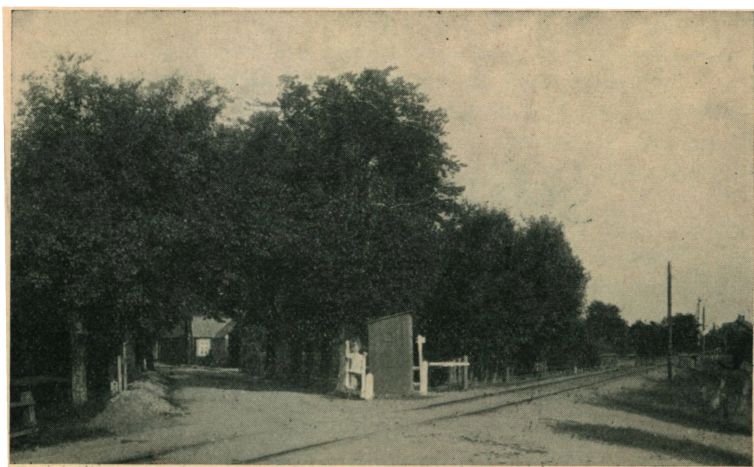

Hovedgaden i Grenaa har vist altid været Søndergade. Ved den laa Kirken og Kirkegaarden. Ad den foregik tidligere saavel som nu al Færdsel til Byen Syd fra. Den alene var Leddet, der forbandt Sønderherred med Nørreherred, eftersom det 3 km brede og 20 km lange Kolindsund spærrede for alt Samkvem — undtagen med Skib — mellem de to Herreder. Faktisk maatte man dengang helt til Kolindbro, hvis man ikke vilde passere Grenaa Søndergade.

Derfor er det ikke at undres over, at man hæftede Benævnelsen Algade eller Adelgade paa den. Thi, som Hugo Matthiessen skriver i „Gamle Gader“, „ældst i Byerne, Rygsøjlen, som bar det hele Skelet, var Landevejsgaden, hvorom den første Bebyggelse havde grupperet sig, den alfare, almindelige Gade, Al- eller Adelgaden, der som Artsbetegnelse udvidedes til at omfatte samtlige Hovedstrøg — for siden i Aarhundredernes Løb langsomt at fæstnes som Egennavn til et enkelt af disse“.¹)

Retsprotokollerne i Grenaa gaar ikke saa langt tilbage, at det med ubetinget Sikkerhed kan afgøres, hvad Gadens oprindelige Navn har været.

Paa Resens Atlas fra ca. 1680 staar Søndergade, medens Pontoppidans Atlas fra 1767 (hvortil Pastor Risom har givet Oplysningerne fra Grenaa) kalder den Algade. En systematisk Undersøgelse af Tingbøger, Justitsprotokoller og Pantebøger giver det Resultat, at Navnet Søndergade eller navnlig „den syndre Gade“ er eneherkende indtil ca. 1740. Fra 1742 ses de to Navne brugt i Flæng. Man finder „Adelgade kaldet“, „Adel- eller Syndergade“ og „Synder Gade“.²) Senere end ca. 1770 har jeg ikke fundet Navnet Adelgade. En saa respektløs Betegnelse som „Gyden ind til Byen“ findes kun anvendt eet Sted, nemlig i et Skøde fra 1730, udstedt af Hessels Ejer Major Hoff.³) Jeg mener altsaa at kunne fastslaa, at Søndergade er det oprindelige Navn, endvidere, at man i Tiden 1740—70 har brugt baade Søndergade og Adelgade, det sidste vistnok i høj Grad under fremmed Paavirkning

Indkørselen til Grenaa Søndergade. Billede fra ca. 1900.

og muligvis helt indført af Embedsmænd, og endelig, at fra ca. 1770 bruges udelukkende Navnet Søndergade.

Navnet gjaldt helt op til Hjørnet af Storegade. Ordet „Torvet“ brugtes kun om, hvad der laa Nord for denne Linie.

Men det maa her erindres, at Kirkegaarden laa uden om Kirken paa alle Sider. Mod Syd gik den helt til Kastanietræerne og mod Øst og Vest var den kun ved smalle Gader skilt fra Husrækken. Den vestlige af disse Gader har været den bredeste, men dog ikke synderlig bred. Ved denne har oven i Købet været den Mærkelighed, at omtrent til 1760 laa der ogsaa paa Siden ind mod Kirkegaarden, ja, endogsaa ind paa selve Kirkegaarden og omgivet af denne paa de tre Sider en Bygning. Den ejedes i en meget lang Række Aar af en Erik Andersen Hattemager.

Det østlige Stykke Gade kaldtes ikke Søndergade. Den ældste Benævnelse (fra 1712) er „Kirkestrædet“; lidt senere „Kirkegaden“, derpaa „Det lidet Stræde østen for Kirken“, „Østen for Kirkegaarden“, „Østen for Kirken“ og saa endelig i 1805 „Søndergades østre Side“.1) Da Kirkegaarden gik et godt Stykke uden for Kirkens Østgavl, vil det forstaas, at det har været et meget smalt Stræde.

Fra de ældste Tider har det været Skik at begynde Fortegnelsen over Byens Ejendomme ved Aaen og saa følge den østre Side af Gaden op til Hjørnet af Østergade. Derpaa atter at begynde ved Aaen og gaa ad den vestre Side for saa ved Torvet at dreje ned ad Storegade. Denne Rækkefølge vil blive fulgt her, og vi begynder med den Bygning, der fra gammel Tid indtil 1878 var den sydligste i Rækken, nemlig

FARVERGAARDEN

*Ældste
Brandforsikring
Nr. 1.*

Søndergade, nu Nr. 9 (forhen Gartner Andersens)
Matr. Nr. 131 a m. m.

— - - 11 (forhen Maler Hartmann's)
Matr. Nr. 131 b m. m.

Hele den store Grund paa Søndergades østre Side fra Gartner Andersens forhenværende Gaard og helt ned til Aaen samt i en Udstrækning af mindst 75 m mod Øst udgjorde i Begyndelsen af 18. Aarhundrede een Ejendom.

Den bestod af en Gaard, hvis sydligste Fløj var den nuværende Museumsbygning. Resten af Grunden ned til Aaen var en Eng, der hørte til Gaarden. En bred og dyb Grøft førte langs Gaden ned til Aaen. Der var intet Fortov. Her var i halvandet Aarhundrede Byens Farvergaard, og Engen hed Farverens Eng.

Det ældste, der i Tingbøgerne findes bevaret om den Ejendom, som har ligget her, er det, at i 1723 holdtes Auktion over en velhavende Kones, Salig Maren Henrichsdatter Revn's Stervbo (d. v. s. Dødsbo). Gaarden solgtes til Major Hoff paa Hessel.

Hessels Ejere købte i dette Aarhundrede adskillige Grenaaejendomme, naar gunstig Lejlighed tilbød sig, og solgte dem atter senere med Fortjeneste.

Saaledes ogsaa denne Gaard, som Major Hoff i 1730 afhændede til Svend Pedersen Farver.

SVEND PEDERSEN (ALBERG)

født i København, død i Grenaa 1749, begravet 13. Marts, kgl. Privilegium som Farver i Grenaa ²¹/₂ 1721. Gift med Anna Hermansdatter Ponich, Datter af Byskriveren Herman Ponich i Grenaa. Hun begravet ¹⁰/₂ 1765.

Gaarden benævnes i Skødet som „beliggende ved Sønderport, næst sønden for afg. Sal. Morten Eskesens Gaard, vesten for bemeldte Sal. Mands Enghauge, norden for Grenaa Aa og østen for Gyden ind til Byen“. ¹⁾

Der var dengang ikke Nummer af nogen Slags paa Ejendommene i Købstaden, intet Matrikelnummer, intet Brandforsikringsnummer, kort sagt intet Kendingsmærke. Man var derfor ved enhver Pantsættelse og ved enhver Udstedelse af Skøde nødt til at klare sig ved at anføre alle Naboernes Navne samt anføre Ejendommens Maal til alle fire Sider.

Nævnte Svend Pedersen Alberg var altsaa Farver. Dette Haandværk var i de Tider et privilegeret Erhverv ligesom Mølleriet og ligesom endnu bestandig Apotekernæringen. Svend

Søndergade ved den ældre Bro ca. 1900.

Pedersens Privilegium af 21. Febr. 1721 lød paa, at han maatte være Farver i Grenaa og fire Mil deromkring. Der havde tidligere boet en Farver i Nabogaarden mod Nord, den før nævnte Morten Eskesen, men han var forlængst død, og Enken har muligvis ikke gjort noget rigtigt ved Haandværket.

Folk brugte i gamle Dage i Almindelighed at titulere Haandværkerne ved Fornavn med Tilføjelse af deres Bestilling. Saaledes gaar det til, at selv en saa fornem Mand, der i Skødet betegnes som Sr. (d. v. s. Sieur = Herre) Svend Pedersen ellers i Almindelighed benævnes som Svend Farver.

Han stammede fra København. Faa Maaneder efter at han havde faaet Privilegium, giftede han sig med en Datter af By-skriver Ponich.

Svend Farver maa have været en vel oplært Mand, thi det ses i Tingbog og Justitsprotokol, at naar Svigerfaderen en ganske enkelt Gang har været forhindret i at møde til det ugentlige Ting paa Raadhuset, saa har Svigersønnen undertiden ført Protokollen i hans Sted.

Svend Pedersen knyttede senere Alberg til sit Navn, saa Faderens Navn har altsaa været Peder Alberg, og Farverens Børn blev døbt Alberg.

Øst for Farvergaarden laa — ligesom nu — en stor Engstrækning, der kaldtes „Østre Hauge“. Det er et Navn, som endnu en Del af de ældre Grenaaborgere kender. I Tidens Løb erhvervede Svend Pedersen denne Eng ved et Par Køb, det ene af Byfoged Blichfelds Arvinger, det andet af Svigerfaderen, By-

skriver Ponich, saaledes at han ejede hele Strækningen Nord for Aaen og omtrent ud til nuværende Toldbod. Den „østre Have“ hørte sammen med Gaarden i et Aarhundrede. Og Tingbogen viser, at Farveren lod denne Ejendom indhegne, idet han i 1739 hos Byfogeden lod begære, at denne vilde „udmelde fire fornuftige Dannemænd her i Byen, der kunde siune og besigtige hans og Schwigerfaders Ejendomme, saasom de begge agter at lade deres tilhørende Tøfter indhegne for at undgaa Fortræd og Ulejlighed i sin Tid“. ¹⁾

Hvad han mener dermed, fremgaar klart senere, da han — i Lighed med enkelte andre — paa Tinge lader forkynde Advarsel mod, at nogen færdedes over hans Ejendom og mod, at Kreaturer kom derind, da han ellers vilde lade de paagældende Folk tiltale efter Loven.

Som tidligere nævnt havde Byen i nogle Aar to privilegerede Farvere, idet Nabogaarden mod Nord længe forinden havde været Farvergaard, og nu havde Sønnen derinde faaet Privilegiet fornyet.

For at skaffe sig af med Konkurrenten traf Svend Pedersen en Overenskomst med denne, formodentlig mod en rundelig Betaling, og fik i 1730 Eneret som Farver. Privilegiet, der ikke er uden Interesse, lyder saaledes:

„Thj Rixdaler Fr. 4tus
No. 6.

Wi Friderich den Fjerde, Konge af Danmark o. s. v. gjør alle vitterligt, at efter-

(som) Morten Eskildsøn, som vi den 8. Oct. 1725 allernaadigst hafver bevilget at maatte udi vor Kiøbstad Grænnaae tillige med Svend Pedersen sig af Farfver Professionen ernære, nu samme hannem allernaadigst forundte Bevilling, siden 2de Farfvere der paa Stedet sig ikke skal kunne ernære, til bemelte Svend Pedersen hafver afstaaet og overdraget, Da hafver vi efter fornævnte Svend Pedersens allerunderdanigst gjorte Ansøgning og Begiering, allernaadigst bevilget og tilladt som og hermed bevilger og tillader, at mehr bem. Svend Pedersen og hans Hustru maae deres Lifstid allene Farfver Professionen i bem.te Grænnaae forestaae, til hvilken Ende de da Farfveriet forsvarligen hafver at vedligeholde og sig ellers til Byfogden der paa Stedet *reversere*, at de for saa billig Betahling forsvarligen skal farfve og presse alt, hvis hos dennem bestilles, som nogen anden det der i Landet vill og kand gjøre, saa at ingen skal hafve billig Aarsag sig over dennem for saadant deres Arbeide at besværge, forbydendes alle og enhver her imod eftersom forskrefvet staar at hindre eller udj nogen Maade Forfang at gjøre under vor Hyldest og Naade. Gifvet paa vort Slot Kiøbenhavn d. 9. Januari i Ao 1730.

Under vor Kongl. Haand og Zignet
Friderich R. ²⁾
(L. S.)“

At Privilegiet ikke var en tom Formalitet, men en ganske haandgribelig Rettighed bekræftes kort efter, idet Svend Peder-

sen for Dommeren lod indstævne to Koner i Byen. Jens Hattemagers Kone havde farvet sort, og Maren Udenkier havde farvet blaat.

I Dommen udtales, at disse saavel som alle andre „bør at holde sig samme Forbud efterretteligt, og hvis de efter denne Dag sig derimod skal lade befinde, da at lide Straf efter Loven...“

Da de begge tilstod at være vidende om Kgl. Majestæts Privilegium og dog havde handlet derimod, saa tildømtes de at betale Farveren Sagens Omkostninger med 3 Rdl.¹⁾

I en anden Sag fra samme Tid havde Farveren mindre Held med sig. Det var en Toldsag, som Tolderen, Mads Lysholt, havde anlagt mod ham, fordi han ufortødt havde ladet indføre 100 Pd. Blauholtz og 100 Pd. Smach til sit Farveri. Svend Pedersen skriver i sit Modindlæg, at „...Gud maa bedst kende, af hvad Aarsag Tolderen er mig saa hadefuld. For en Tid siden overskibedes til mig fra Anholt fire gamle Jernplader til Opbevaring, som han konfiskerede. Kort efter udskibedes til mig 2000 Mursten fra København; ogsaa disse konfiskerede han. Og nu de omtalte Farvestoffer, som formedelst *contrarige* Vind har maattet gaa om ad Ebeltoft, og som for sent er anmeldt her, ogsaa dem har Tolderen konfiskeret og vil paaføre mig uskyldig Proces...“²⁾ Farverens Sag stod nu ikke ret godt, thi han havde først gjort Anmeldelse om Varerne, efter at Tolderen havde anmeldt ham. Og han har selvfølgelig faaet Lovens Straf, d. v. s. dobbelt Tolds Betaling og Varernes Konfiskation.

Endnu en Retssag imod Svend Farver er bevaret i Justitsprotokollen for 1747. Den angaar den omtalte „Østre Hauge“. Farverens Genbo var Købmand Rasmus Juul, som var Kirkeværge. Han foranledigede, at Byfoged Bager sendte Farveren en Stævning „paa Kirkens og samptlige Byens Indbyggers Vegne“, fordi han i flere Aar ikke havde betalt Kirketiende af sin Toft eller saakaldte Hauge, som bestod af 4 Tdr. Land eller 5 Skp. Hartkorn. Alle Byens større Lodsejere af Borgerskabet havde været forsamlet i Sr. R. Juuls Hus en Tid i Forvejen og var meget misfornøjet med, at Svend Farver ikke vilde betale sin Kirketiende. De havde saa skicket Bud over for at spørge, om han ikke vilde ordne Sagen i Mindelighed og betale Tienden.

„Farveren laa i sin Seng og var ej frisk, men svarede, at han ikke kunde paalægge Jorden nogen Byrde, for den var død og kunde ikke svare for sig, han maatte svare for hende, a han ikke betalte, uden han saa Lov eller nogen anden Ting for sig“. Processen begyndte. Men saa staar der ganske pludselig i

Justitsprotokollen, „men i det samme blev Parterne med hinanden her for Retten forenet“ (om), at Juul paa Kirkens Vegne opgav Kravet paa den allerede forfaldne Tiende, hvorimod Svend Pedersen forpligtede sig til i Fremtiden at betale. Desuden skulde han udrede Sagens Omkostninger.¹⁾

Svend Pedersen begravedes 13. Marts 1749. Til Oplysning for hvem, der ikke er kendt med de gamle Kirkebøgers Sædvane, skal lige nævnes, at man dengang ikke anførte Dødsdagen, men kun Begravelsesdagen. Det vil derfor kunne forstaaes, hvorfor der paa mange Steder i nærværende Bog staar „begr.“ i Stedet for „død“.

En af Farverens Sønner var Engelmann Svendsen Alberg. Han havde lært Farveriet og fortsatte med det i en Aarrække paa Moderens Privilegium. Hun døde 1765. Men allerede 5 Aar forinden havde Sønnen søgt og faaet Privilegiet for sig og Hustru for deres Levetid, men rigtignok med den udtrykkelige Klausul „dog ey alene“,²⁾ saaledes at forstaa, at Kongen eventuelt kunde give endnu en Farver Ret til at nedsætte sig i Grenaa. Denne Indskrænkning fik nu intet at betyde, Alberg fik ingen Konkurrenter, og i omtrent et Aarhundrede var og blev der kun det ene Farveri i Grenaa.

Foruden Engelmann havde Ægteparret andre Børn. En Søn, Herman Ponich Alberg, lærte Apotekervæsenet og oprettede senere Apotek i Nabogaarden.

En Datter, Birgitte, ægtede i 1754³⁾ Byfogeden i Ebeltoft, Thomas Jacobsen Boserup. Han var Enkemand og meget ældre end Birgitte, der overlevede ham i 37 Aar.⁴⁾

Boserup havde en Del Tilknytning til Grenaa, idet han $\frac{5}{3}$ 1751 udnævntes til Postmester baade i Ebeltoft og Grenaa. Desuden var han af og til beskikket til Sættedommer i Grenaa eller til Aktor eller Defensor ved Retten, naar ingen nærmereboende var at faa.

Om Engelmann Alberg har overtaget Farveriet for dyrt, om han har ombygget noget af Gaarden og derved paadraget sig Gæld, eller om han har levet over Evne, hvad der er det sandsynligste, ved jeg ikke. Men Pantebøgerne vidner om mange og store Laan. Ved et af de sidste (Firmaet Arent Heering i Lübeck paa 400 Rdl.) maatte han foruden at optage en 3die Prioritet i Gaarden og Farveriet endogsaa pantsætte alt sit Indbo og sine Farveriredskaber. Da det maaske kan have en vis Interesse at se Vurderingspriserne paa en velhavende Borgers Bohave fra den Tid, afskrives Fortegnelsen her efter Panteprotokollen. Der be-

Den ældre Sønderbro med tre gamle Borgere, Graff, Kaiser og Mikkil Jensen.

mærkes i denne, at Vurderingsprisen er $\frac{2}{3}$ af, hvad Tingene har kostet i Indkøb.

1 Kyppe af Bly paa 7 Tdr.	kostet 48 Rdl.,	vurderet 28 Rdl.
1 Kobber Keddell, 4 Tdr. 1 Skp.	— 86 ”	— 66 ”
1 Brændevins Keddell, 1 Td. med Hat, Laag og Piber.	— 46 ”	— 30 ”
1 liden engelsk Tinkeddell, $\frac{1}{4}$ Td. Størrelse ..		— 8 ”
1 Presse med Møtrik og Jernskruer, som har kostet mig selv	160 ”	— 110 ”
1 Top Seng med grøn Maling, Sirtses Omhæng	24 Rdl.	— Mark
1 ny Egetræs Kiste med 4 Skuffer, Laase og Beslag	10 ”	— ”
1 do., malet	7 ”	— ”
1 mindre do. med 3 Skuffer	5 ”	— ”
1 indlagt Bord	4 ”	— ”
1 malet Thebord	1 ”	— ”
1 Bord af Fyr, overtrukket med Voksdug	1 ”	4 ”
4 Gul-Læderstole og 2 Lænestole	9 ”	— ”
1 Stolpeseng med rød Maling og blaa Omhæng	4 ”	— ”
1 Skrive-Chatol med smaa Skuffer paa 4 Fødder	10 ”	— ”
1 engelsk Stueuhr, meget sobert indrettet, samt Lodderne over- trukket med Messing og Ege-Fouteral indlagt med Vald- nødde træ	30 ”	— ”
1 stort blaamalet Fyrbord med 2 Fløje	2 ”	4 ”
1 mindre do. med 2 Fløje	1 ”	4 ”
1 stor Ege-Dragekiste med 4 Skuffer og Beslag	6 ”	— ”
1 mindre do. uden Skuffer og Beslag	2 ”	— ”
6 nye Ruslæders Stole og 1 Lænestol	7 ”	2 ”
2 blaa og hvide Bolsters Underdyner	6 ”	2 ”
3 blaa og hvide Olmerdugs Hovedpuder	4 ”	— ”
1 rød og hvid Olmerdugs Overdyne	5 ”	— ”

1 rød og hvid Vadmeſs Underdyne	3 Rdl. 2 Mark
2 andre Dyner.....	6 ” — ”
2 røde og hvide Hovedpuder	2 ” 2 ”
2 blaa og hvide do.	1 ” 4 ”
2 Lispunds Bismere	1 ” 2 ”
1 liden Kobber Keddell paa 1 Fdk. Rum	4 ” — ”
1 mindre do.	1 ” 4 ”
1 liden Tærte Pande	2 ” — ”
1 Ege Rulle	4 ” — ”

Summa..... 424 Rdl. 4 Mk.¹⁾

Men det hjalp alt sammen intet, Alberg opgav Farveriet og forlod Byen. Hans Indbo solgtes ved Auktion, og i København udstedede han i 1774 Skøde paa Gaarden til

JOHAN LUDVIG STRUCH

født ca. 1737, død ²⁷/₇ 1796 (Alder 59¹/₄ Aar), gift med Ane Marie Sibbern, hun født ca. 1739, død (begr.) ⁵/₁₂ 1794 (55 Aar gl.)

Struch fik kgl. Privilegium af ¹⁶/₉ 1774. Den Slags Skifter var en god Indtægt for den kongelige Kasse. De honoreredes med en betydelig Afgift i Stempelpenge, og naar en Konge var død og en ny tiltraadte, skulde de „konfirmeres“ d. v. s. fornyes, og saa maatte der atter betales.

Om Struch vides ikke meget. Han var Kirkeværge i en Aar-række indtil sin Død, og han var Kæmner i Aaret 1780. Men da sidstnævnte Hverv i de Tider gik paa Omgang mellem de mere ansete Borgere og kun var gældende for eet Aar ad Gangen, samt praktisk talt var ulønnet, idet Kæmneren „for sin Umage“ kun fik 1 Rdl., saa betød det jo ikke stort andet end at være et Udtryk for Medborgernes Tillid.

Paa sine sidste Aar ombyggede Struch den søndre Side af Gaarden. Han døde i 1796. I Modsætning til sin Forgænger maa Struch have administreret sine Sager godt, eftersom han efterlod sine tre Børn en Arv paa 1399 Rdl.²⁾, hvad dengang var en særdeles stor Sum. Børnene opholdt sig hos deres Farbroder paa Harritslevgaard og har ikke senere haft noget med Grenaa at gøre.

Den næste Farver var Johan Thomsen, vistnok fra Kolding. Hans Svoger var en Koldingfarver, Jens Jacobsen, der var tilstede, da Farvergaarden solgtes og bød paa den paa Thomsens Vegne. Købesummen for Gaard og Farveri var 1580 Rdl. Kort efter (9. Decbr. 1796) fik han saa Privilegium. Det lyder paa Farveriet i Grenaa og Ebeltoft „dog uden at andre derved udelukkes fra at nedsætte sig paa samme Næringsvej, naar de dertil vise sig at være berettigede“.³⁾

Thomsen beholdt kun Farveriet i godt 7 Aar. Det ses, at han har haft mange Pantsættelser og Laan at kæmpe med, bl. a. et til den før omtalte „kjære Svoger, Farver Jens Jacobsen i Kolding“, paa 575 Rdl. Men om det var økonomiske Vanskeligheder, som saa hurtigt fik ham til at rejse, vides ikke.

Den følgende Ejers økonomiske Forhold var der ikke noget i Vejen med. Det var en hovedrig Aarhusfarver, der købte Gaarden, Farveri, Trykkeri og alt dertil hørende Inventarium og Redskaber samt Frugthauge, Toft og Enghauge, alt for 1750 Rdl.¹⁾

NIELS FREDERIK JAHNSEN

Farver og eligeret Borger i Aarhus,
født ca. 1770, død ²⁹/₃ 1828 (59 Aar), gift med Else Hillerup.²⁾

Farveriet var bestemt for Jahnsens Søn Johan Frederik, der straks overtog det, men først i 1817 fik Skøde derpaa af Faderen. Pengenes Værdi var i Mellemtiden sunket saa meget, at Købesummen da angives til 4000 Rdl.

Den gamle Jahnsen var en af Aarhus' mest kendte og ansete Borgere, hvad bl. a. ses af, at han var en af de „eligerede Mænd“, altsaa svarende i det mindste til Byraadsmedlem nu. Hans store Farveri laa nede ved Aarhus Aa paa den anden Side af Frederiksbro. Af hans Sønner arvede den ene Farveriet i Aarhus, en anden var den senere Købmand og Vicekonsul M. F. Jahnsen i Grenaa og en tredje var altsaa førnævnte

JOHAN FREDERIK JAHNSEN

født i Aarhus ⁸/₁₂ 1791, død ¹/₁₂ (?) 1851, gift med Elise Constance Bøiesen.
Hun var født 1788, død ²¹/₄ 1864 (76 Aar gl.)³⁾

Efter ældre Folks Beretning, skal Aarhusfarveren have ladet Gaarden og Farveriet ombygge til Sønnen. Det er næppe rigtigt. Egebindingsværket er sikkert fra 18. Aarhundrede og skyldes en af de foregaaende Ejere, rimeligvis Struch (se denne). Derimod lod Jahnsen Stuehuset til Gaden modernisere og forsyne med grundmuret Forside, hvad i de Dage ansaas for noget meget fornemt. Resterne af denne var indtil for faa Aar siden at se paa nordre Side af Gartner Andersens Butik og vil ogsaa bemærkes paa et senere Billede.

Blandt gamle Folk gik der Sagn om Farver Jahnsens eventyrlige Formue. Der blev sagt, at han fik Gaarden kvit og frit af Faderen og desuden senere 60,000 Rdl., og at han ved Hjælp af disse store Midler financierede Cato Schou til at købe Østergaard (ved Mejlgaard) og Schmidt til Købet af Møllerup. Det er sikkert meget overdrevet. Pantebøgerne viser bl. a. klart, at han i 1817,

„Farvergaarden“ efter at den i 1924 var bleven Museumsbygning.
Det er Købmand Vogel, som staar ved Laagen.

da han fik Skøde paa Gaarden, maatte udstede en Panteobligation paa 8,800 Rdl. Dansk Courant til Faderen.

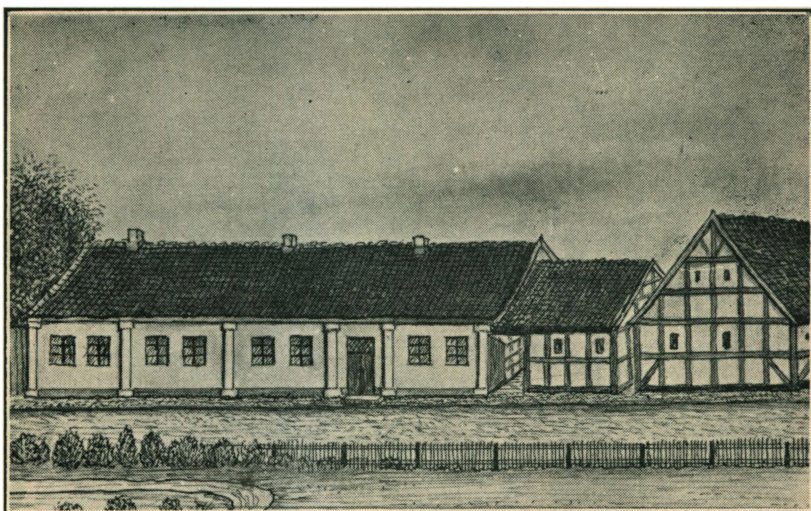
Men at han var en af Byens rigeste Mænd, er uden Tvivl, og at han i Kraft af sine Penge havde sin Omgangskreds i Byens „finere“ Lag uagtet hans noget brutale og uslebne Væsen, skal ogsaa nok passe.

Ved Aftenselskaberne spillede altid Kort, og Farveren vilde meget gerne spille. Men naar han saa tabte, blev han gnaven, og det kunde godt ske, at han saa lod Gæster være Gæster og gik i sin Seng. Det var man imidlertid forberedt paa og fortsatte Spillet, som om ingenting var sket.

Fra gammel Tid havde her i Grenaa været en Borgervæbning. I en Indberetning om Grenaa Raadhus af Byfoged Aagaard omtales saaledes, at i et af Værelserne opbevaredes „den Del af Borgervæbningens Armatur, som af Byen er anskaffet“. ¹⁾

Borgervæbningens Mænd mødte af og til til Vaabenøvelse. Som „Købstadfolk“ var de „frifødte“ i Modsætning til Landbo ungdommen og havde ikke været i Trøjen. De anskaffede ens Kasketter, men benyttede iøvrigt deres sædvanlige Klædedragt. Farveren, der som omtalt var en af Byens ansete Mænd, blev Borgervæbningens Chef, og det uagtet han var lidt halt.

Borgervæbningen havde Flintebøsser og stillede til Øvelse

„Farvergaarden“ efter en gammel Tegning. Til venstre ligger det Stykke, som senere Gartner Petersen købte (nu Bilfabr. Jakobsen). Gavlen til højre er den nuværende Museumsbygning.

ude i Hedebakkerne, omtrent hvor nu „Klosterbakken“ ligger. Tilsigelsen foregik ved Trommeslag.

Under Øvelserne stod Farveren paa en Stol og kommanderede. Bagved var et Telt, hvor Madam Bagesen havde Forfriskninger til Tropperne. Hendes Mand havde været Bager og ejet det Bageri paa Lillegade, som gamle Bager Hartmann købte i 1840.

Naar Farveren saa syntes, at Væbningen havde virket tilstrækkeligt, lod han den stille op og affyre en sidste Salve, og saa kommanderede han: „Saa stormer vi“, og derpaa stormede hele Flokken ned til Madm. Bagesens Telt, hvor der paa Farverens Bekostning var opstillet Boller med Punch, med hvilken de gæve Krigere saa gjorde sig tilgode. Derpaa fulgtes Chefen hjem med Musik, og der udbragtes et Hurra for ham. Adskillige af Borgerne gik naturligvis ikke straks hjem, men fortsatte Festen til den lyse Morgen, d. v. s. til Kl. 4, for saa skulde man hjem og se til, at Køerne blev lukket ud. Paa den Tid begyndte nemlig Byhyrden sin Gang igennem Gaderne for at drive Køerne ud i Fællesgræsningen i Kæret.¹⁾

Farver Jahnsen beboede selv hele Gaarden. Midt i den grundmurede Facade med de hvide Pilastre sad Indgangsdøren, der førte ind i en Forstue. Herfra gik en Dør med Glasrude ind i „Butikken“, der laa mod Syd. Den havde en svag Lighed med en Butik i vore Dage og var udstyret med baade Skabe, Hylder og Disk. Men det var dengang langt ud over det almindelige og

betragedes med Beundring. I Sidebygningen var der Stald og Lade og et stort Oplagssted for Tørv. Af dem brugtes der en Mængde til Opvarmning, naar Tøjet skulde presses. Farveriet laa mellem Butikken og Stalden.

Fra den gamle Farverbutik har jeg hørt en Historie fortælle af Maler E. Hartmann.

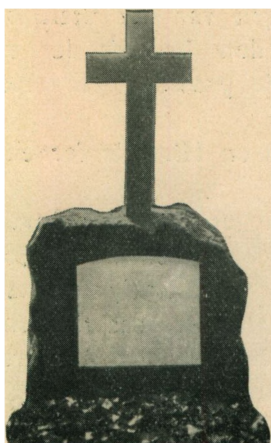
En Kunde kom ind til Jahnsen efter noget Tøj, der havde været til Farvning, men der var et eller andet i Vejen med Tøjet, og Manden skældte ud derover. Jahnsen var en ilter Fyr og stak i Hidsighed en Lussing ud til den vrede Mand, der saa til Gengæld lod ham stævne. De mødtes i Retten hos Byfoged Aagaard, som var en flink Mand, meget ligefrem og jovial. Byfogden sagde til Farveren: „Du har jo givet Manden en Lussing?“ Ja, det var da rigtigt nok. „Det koster 5 Rdl.“

Farveren trak Pungen op af Lommen og lagde Pengene paa Bordet, men fejede saa til: „Saa skal han S.... skal knække mig ha' een til“. Og dermed stak han Manden endnu een paa Øret. „Ja, nu koster det 10 Rdl.“, sagde Aagaard. Ogsaa dette Beløb lagde Farveren paa Bordet, hvorefter Byfogeden sagde til Manden: „Nu kan du beholde de 5 Rdl. for Svie og Smerte, og saa tager Politikassen de andre 5 Rdl.“ Det var Manden godt fornøjet med, men listede saa hen og hviskede til Byfogeden: „Ja, A vild' no godt ha' hat et Par anner Støkker te den Pris“.

Om Historien er sand eller ej, maa staa for Meddelerens Regning, men det kan i hvert Fald godt ligne baade Aagaard og Jahnsen efter det Indtryk, jeg har kunnet faa af dem.

Farverens Eng gik — som tidligere omtalt — helt ned til Aaen, og dernede var et Lad, hvorfra man skyllede Tøjet, naar det var farvet. Nede fra Engen var der særlig god Lejlighed til Fiskeri i Aaen, hvorfor ogsaa Byens Ungdom gerne gik derned. Tidligere havde der gaaet en Sti langs Aaen et Stykke ud mod Øst, men Jahnsen havde ladet den spærre. Naar saa nogen desuagtet kom paa Engen og fiskede, sendte Jahnsen af og til en af sine Karle derned, forsynet med en god Knippel, for at jage dem væk. Selv stod han oppe ved Huset og saa til. Men engang greb Drengene Karlen og smed ham ud i Aaen, og hver Gang han forsøgte at komme op, drev de ham ud igen. Forgæves stod Jahnsen oppe ved Huset og truede med sin Egestok.

Som omtalt i Begyndelsen af dette Stykke var Farvergaarden her i over et Aarhundrede Byens eneste. Omkring 1840—50 nedsatte andre Farvere sig i Grenaa: Hansen, Graff, Qvist, Krukow. Jahnsen var rasende derover og svor højt og dyrt paa, at

Farver J. F. Jahnsens Gravsten
paa Grenaa Kirkegaard.

han nok skulde faa dem slaet ned. Men det lykkedes jo ikke.

Jahnsens Hustru hed Elisabeth Cathrine Boisen. De havde adskillige Børn. En af Sønnenne, der havde lært Farveriet, overtog i 1849 Gaard og Forretning, og den gamle Jahnsen flyttede ned og boede i sine sidste Aar til Leje hos Sadelmager Heinrichsens paa Lillegade. Han døde i 1851.

En Datter, Louise Johanne Charlotte, var gift med Købmand Jacob Møller paa Torvet.

Den gamle Farver havde i Tidens Løb tilkøbt sig en stor Del Jord paa Byens Mark, bl. a. 12 Tdr. Land i en samlet Løb af Broderen, Konsul M. F. Jahnsen, saaledes at han vel ialt ejede ca. 40 Tdr. Land.

Hele dette Avlsbrug samt Gaarden og Farveriet overdrog han i 1849 til den yngste af Sønnenne, Jens Røgin Jahnsen (født ^{19/12} 1827). Han var en upraktisk Særling og forstod sig ikke meget paa Farveriet. Især manglede det ham paa Overblik over den ret store Bedrift. Han var vist egentlig ikke ubegavet, men uendelig gammeldags og manglede ganske Evne til at sætte sig ind i nye Metoder og til at forstaa den yngre Slægts Fordringer og Krav til Farveriet.

Han var overmaade nysgerrig og snakkesalig og var hver Dag rundt i Byens Huse for at høre Bynyt. Man sagde om ham, at han fulgte svært godt med i alt, kun ikke i sit Farveri. Avlsbruget fik han heller ikke nok ud af, og i det hele var der jævn Tilbagegang, alt som Aarene gik og der kom unge og dygtige Konkurrenter.

Det havde vakt en Del Opsigt i Byen, at Jens R. Jahnsen blev forlovet og senere gift med Frk. Sophie Olsen, der var af noget „fornemmere“ Samfundslag end han. Hun var Kusine til Postmester Skjerbæks Hustru og i Huset hos denne. Hun blev ham en udmærket Hustru, der ved Flid og Sparsommelighed holdt Hjemmet oppe.

I 1868 forpagtede Jahnsen paa 5 Aar Farveriet ud til den unge Farversvend Aake Nielsen, der havde lært her i Byen, men stammede fra Sverrig. I disse Aar levede Jahnsen af sit Avlsbrug. Efter Forpagtningstidens Udløb overtog Jahnsen igen Farveriet,

men det gik daarligt. Og i 1877 solgte han saa Gaarden og rejste til Aarhus, hvor hans Hustru indrettede et Vaskeri.

Dermed er Gaardens Saga som Farvergaard ude.

Køberen i 1877 udstykkede straks Ejendommen i flere Parceller, selve Gaarden i to. Den nordlige Halvdel købtes af Gartner R. Petersen, der oparbejdede et ret betydeligt Gartneri. Han var vistnok den første Gartner her i Grenaa, der havde Butik. Han overdrog i 1906 Forretningen til Gartner J. Andersen, og denne i 1918 til sin Nevø Otto Andersen, som saa i 1930 afhændede Gaard og Jord til Fabrikant Andr. Jakobsen for 32,250 Kr. Nu er den gamle Gaard sløjfet, og Grunden er inddraget til Bilvirksomhed.

Den søndre Halvdel købtes i 1879 af

MALERMESTER EMIL HARTMANN

født $\frac{5}{8}$ 1842, død $\frac{21}{3}$ 1924, Borgerskab som Malermester $\frac{8}{8}$ 1867,
gift $\frac{12}{14}$ 1880 med Hedvig Qvist, født $\frac{20}{8}$ 1855, død $\frac{9}{7}$ 1917.

Maleren var ældste Søn af Bagermester H. H. Hartmann. Han havde gaaet i Realskolen og havde gode Skolekundskaber, men ved Siden deraf havde han paa forskellig Maade maattet hjælpe til hjemme i Bageriet, og han vedblev alle sine Dage at være overordentlig virksom.

Efter Konfirmationen sattes Emil i Malerlære i Aarhus. Som Svend kom han til København, hvor han arbejdede i flere Aar, og hvor han bl. a. gik paa Kunstakademiet. Han foretog en Udenlandsrejse til Holland og Belgien og bevarede hele sit Liv et levende Indtryk af den ældre nederlandske Malerkunst.

Hartmann kom senere tilbage til Grenaa, egentlig uden at tænke paa at slaa sig ned her. Han fortalte engang, at han efter at have været her i nogen Tid havde pakket sin Kuffert og vilde rejse bort. Hans Moder havde da givet sig til at græde saa ynkeligt, at han pakkede Kufferten ud igen og foreløbig opgav Rejseplanerne. Og Enden paa det blev, at Hartmann tog Borgerskab som Malermester og nedsatte sig i sin Fødeby. Han boede først nogle Aar nede i „Restaurationen“ (Lillegade, nu Nr. 34) og var der Nabo til Konsul Kock. Senere købte han — som allerede nævnt — Halvdelen af Farvergaarden og indrettede den efter sin egen Smag.

Det var Gaardens Hestestald og Lade, og Bindingsværket bugtede sig ud og ind. Men Hartmann, der i rigt Maal baade havde praktisk og kunstnerisk Sans, fik Bindingsværkets nederste Del savet af, Murene rettet op og det hele bragt i en saadan

Stand, at Folk i Byen undredes over, hvad han havde faaet ud af den gamle Bygning.

Hartmann havde Humør og Lune som faa, forstod at iagttage og gengive og havde et Utal af Historier, som han kunde fortælle paa den morsomste Maade. Han var i sine unge Dage en stor Selskabsmand og en skattet Gæst rundt i Byens Huse, hvor der var Ungdom. Ved sit kunstneriske Talent var han en udmærket Hjælper ved Dilettantkomedier o. l.

I en vis Henseende gik Aarene umærkeligt hen over ham, idet han op i sin høje Alderdom havde den samme Sindets

Ungdomsbillede af Emil Hartmann.

Friskhed og det samme muntre Lune. Næsten hver Dag aflagde han en Formiddagsvisit hos en af de Familier, som han kendte, og hvor man med Glæde saa hans Komme. For at nævne et Par Navne, saa kom han ofte til Nobels og senere til Hermansens. Og naar Middagsmaden dér stod paa Ærter, som var en af hans Yndlingsretter, saa blev der altid sendt Bud efter ham.

Først i en senere Alder giftede Hartmann sig. Hans Hustru var Datter af Farver Qvist. De indrettede Lejlighed i den østre, fra Gaden fjernede Del af Ejendommen. Men kærest af alle Lokalerne var dog Værkstedet og navnlig Gavlværelset paa Loftet, det, som han selv og andre kaldte „Kahytten“. Der havde han sine Udkast og Studier, sine faa Bøger, sin store, brede, gammeldags Sofa og de mange Kuriositeter, som han i Tidens Løb havde samlet. Dertil trak han sig gerne tilbage.

Efter Hustruens Død i 1917 og efter at han havde afstaaet sin Forretning til Maler Ric. Andreasen, der var en af hans tidligere Lærlinge, boede gamle Maler Hartmann udelukkende oven paa i „Kahytten“ og sov i et lille Tagværelse ved Siden af. En munter og klog Iagttager var han til det sidste og med en ukuelig Energi og Virkelyst. Og kom man først derop, var det vanskeligt nok at rive sig løs, thi fra sit lange Liv havde Hartmann Mængder af Historier, selvoplevede eller maaske selvopfundne, som han kunde fortælle paa den morsomste Maade.

Det bør nævnes, at Hartmann i en meget lang Aarrække var en fortræffelig Lærer i Maling, Tegning og Billedskæring paa

Teknisk Skole, og at han i Aarenes Løb paa en smuk Maade restaurerede flere af Omegnens Kirker (Altertavler) og Herregaarde. Offentlige Hverv havde Hartmann ikke af nogen Betydning ud over, at han i mange Aar var Vurderingsmand i Kreditforeningen. Han døde 21. Marts

Maler Hartmann i Billedskærerklassen i Teknisk Skole.

1924 ved fuld Blevisthed til det sidste og med en Sindets Ligevægt som kun faa.

Her er nogle Vers, som jeg skrev til ham den sidste Juleaften, han levede.

Til min gamle Ven, Maler E. Hartmann,
med Ønsket om en glædelig Jul.

I Gavlen ud mod Øster
I Farver Jahnsens gamle Gaard,
Der som en Fryd for Øjet
Med Bindingsværket staar —
I Gavlen med „Kahytten“,
Med Udsyn vidt mod Aa og Strand,
Der sidder en erfaren,
Kunsthærdig, gammel Mand.

Smaa, gamle Malerier
Og Billeder i broget Trop
Og snurrt, gammelt Værktøj
Er hængt paa Væggen op.
Vindrosen midt paa Loftet,
Hvor Pilen følger hver en Vind.
Bornholmeren i Krogen
Med Skiven støbt af Tin.

En Sofa af de gamle,
Ret som en Seng saa bred og stor,
Med graat Betræk af Vadmel,
Og saa et vægtigt Bord.

Dets Plade er forhugget,
Og Pensler, Tuber og Palet
Og Billedskærerværktøj
Bedækker Pladen tæt.

Et Staffeli er stillet
Til Vindvet hen, mod Lyset vendt,
Imedens det er Sommer
Og Solens Lys er tændt.
Og saa ved Vintertide,
Naar Dagen bliver kort og bleg,
En Høvlebænk med Plade
Af gammel, knudret Eg.

Ja, Mester! saadan ser jeg
„Kahytten“ for mit indre Blik,
Hvor tit om gamle Tider
En Snak med Dem jeg fik.
Gid urørt den maa stande
Endnu en Tid, just som den staar,
Og De med Helbred leve
Endnu i nogle Aar.

Grenaa, 23. December 1923.

C. S.

Ønsket i det sidste Vers skulde ikke gaa i Opfyldelse. Ved Jævndøgnstid, tre Maaneder efter, lukkede den gamle Mester for sidste Gang de kloge, muntre Øjne.

Maler Hartmann i „Kahytten“, fortællende en Historie fra det gamle Grenaa.

Efter Hartmanns Død solgte hans to Døtre, der var hans eneste Arvinger, Bygningen til Djurslands Museumsforening. Midlerne til Købet var skænket af Købmand Christopher Vogel, og Museet flyttede derned. Det vil være naturligt paa dette Sted med et Par Ord at omtale Museets Tilblivelse, der jo helt og holdent skyldes Vogel.

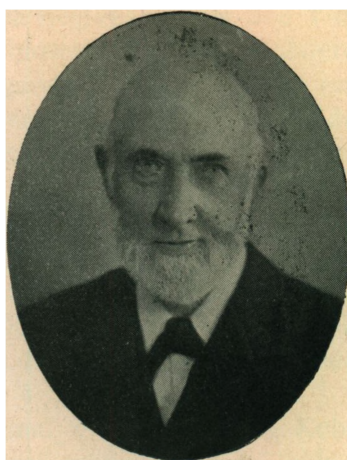
Igennem en lang Række Aar havde han opkøbt Oldsager og Antikviteter og samlet alt hjemme i sine egne Stuer og paa sit Loft. Om han oprindeligt har tænkt paa, at denne ret betydelige Samling, der for en stor Del stammer her fra Djursland, skulde komme hans By til Gode, ved jeg ikke. Men i hvert Fald er der stor Grund til at glædes over, at det ikke gik med hans Samling, som det gik med Læge Neergaards og Købmand Johs. Jørgensens udmærkede Samlinger, at de efter Ejernes Død af Arvingerne solgtes til fremmede og kom bort fra den By og den Egn, hvor de naturligt hørte hjemme. Og det uagtet i hvert Fald Johs. Jørgensen havde udtalt, at hans Samling efter hans Død skulde have sin Plads her.

Efter at pens. Lærer Højfeldt i Aarene fra 1911 flere Gange havde slaæet til Lyd for Oprettelse af et Museum i Grenaa, bestemte Købmand Vogel sig i 1915 til at skænke Byen hele sin Samling, imod at Byen paatog sig at opbevare den og skaffe et Lokale, der var egnet til at rumme den. Aaret efter ($1\frac{1}{6}$ 1916) indvarslede daværende Borgmester Vogelius til et offentligt Møde af interesserede fra By og Omegn. Byraadet var fyldigt repræsenteret ved Mødet, og paa dette dannedes „Djurslands Museums-

Fru Hedvig Hartmann.

Malerm. E. Hartmann.

forening“, hvis første Formand var P. Pedersen Damgaard. Vogel blev Kasserer og selvskrevet Medlem af Bestyrelsen indtil sin Død.

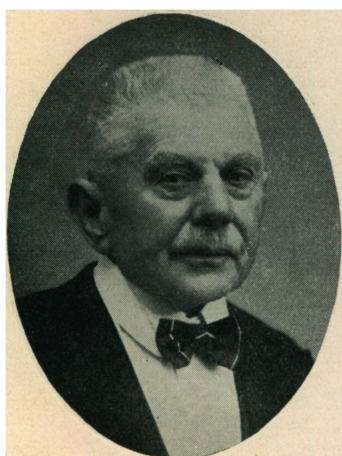
I den gamle Realskole paa Lillegade stod Gymnastiksalen ledig, efter at den nye Mellemskole var bygget. Denne Gymnastiksal indrettedes til et foreløbigt Oplagssted for Samlingen. Under Vejledning bl. a. af Museumsdirektør Jensen fra Viborg ordnedes den saa godt, som Lokalet kunde tillade, og 20. Juni 1917 aabnedes Museet for besøgende. Der er senere tilgaaet mange betydelige Erhvervelser, dels som Køb, dels som Gaver. Størst af disse er en meget smuk Samling, som købtes af Jacob Lerche paa Eldrupgaard.

Købmand Vogel, der alle sine Dage omfattede Museet med den allerstørste Interesse, skænkede paa sin 70 Aars Fødselsdag Obligationer til et Beløb af 10,000 Kr., som Museet skulde anvende til Køb af en selvstændig Bygning, naar Beløbet med Renter kunde forslaa dertil.

Da nu i 1924 Maler Hartmanns Ejendom var til Salg, vedtog Bestyrelsen at købe den paa den Maade, at de omtalte Obligationer samt deraf flydende Rente deponeredes som Sikkerhed for Købesummen, men baandlagdes og først kommer til Udbetaling, naar det samlede Beløb kan dække Købesummen (vistnok ca. 22,000 Kr.)

Paa den Maade vil i sin Tid efter Giverens Ønske Museumsbygningen staa fuldt ud som Gave fra Vogel til Byen. Og med Rette vil hans Navn være uløseligt knyttet til Museet, baade som dets Stifter og som dets mangeaarige Velynder.

— — —

Købmand Vogel.

Alt, hvad der er bygget fra Museumsbygningen ned til Aaen, ligger paa Farverens Eng. Jens Røgin Jahnsen solgte i 1877 denne sammen med alt det øvrige for ca. 12,000 Kr. til to Aarushaandværkere H. Thorbrøgger og B. J. Møller. Førstnævnte var Murermester og sidstnævnte Tømrer. De udstykkede Ejendommen i flere Parceller. Det nordligste af Husene paa den tidligere Eng byggedes i 1878 af Laurs Christensen.

Nogle Aar senere byggede Snedker Brinch det næste, og det yderste er kun en Snes Aar gammelt.

DEN GAMLE APOTEKERGAARD

*Ældste
Brandforsikring
Nr. 2.*

Søndergade Nr. 5 (Karetmager Lyngbyes) Matr. Nr. 132a m.m.
— 7 (forhen Mikkel Jensens, nu Fabr. Andr. Jakobsens) Matr. Nr. 132 d m. m.

Disse to Ejendomme hørte oprindeligt sammen til en stor Gaard, der har huset højst forskellige Virksomheder. Her var længe før 1700 Byens Farvergaard, derpaa i halvhundrede Aar Byens Apotek, senere Bryggeri og Maltgøreri og endelig en lille Tid Postgaard.

Ved 1700 boede her

ESKE MORTENSØN FARVER

og hans Hustru Anna Madsdatter. Farveren døde kort efter. Skiftet efter ham sluttede $\frac{1}{12}$ 1702. Hans Sønners Arvepart var 690 Rdl., som af Overformynderiet paa Tinge blev udbudt til Laans mod passende Sikkerhed i fast Ejendom, saaledes som det dengang var nødvendigt, naar man vilde have Renter af sine Penge og ikke gemme dem hen i „Strømpeskafterne“.

Enken drev i en Aarrække efter Mandens Død Farveriet. Den ældste Søn hed Mads Eskesøn, den yngste hed Morten. Begge har vist hjulpet til i Farveriet.

Der er i Tingbogen bevaret en lille Begivenhed fra den Tid. Byfoged Blichfeld havde i 1717 ladet indstævne en Del Beboere i Grenaa, som ikke havde taget Borgerskab. Blandt disse var Mads Eskesøn Farver. Flere Vidner erklærede om ham, at de vidste, at han havde Tilhold hjemme hos Moderen, men om han hjalp hende med Farveriet, vidste de ikke. Derimod vidste de, at bemeldte Mads Eskesøn havde købt Jord paa Grenaa Mark, som han brugte. Og da Dommen faldt „...kendtes han, der var overbevist at have brugt borgerlig Næring og have købt Jord og Ejendom til Brug her inden Byens Frihed, pligtig at tage sit Borgerskab og aflægge sin borgerlige Ed, samt desuden betale Sagens Omkostninger med 3 Rdl...“¹⁾

Den anden Broder, Morten Eskesøn, var Skipper og Købmand. Han var tillige Havnefoged, hvad man kan se i Tingbogen for Aaret 1721, da der ved Retten optoges Synsvidne over Grenaa Havn i Anledning af den store Ødelæggelse, der var overgaaet den ved en voldsom Stormflod.²⁾

Et Par smaa Retssager havde Moderen imod Byens Kapellan eller „Medtjener i Ordet“, som han dengang benævntes. Den første Gang var i 1711, den anden Gang i 1714. Altsaa „Vellærde Mand Hr. Søren Jensen Bagge, Medtiener i Ordet her i Grennae Sogn“, skyldte Sal. Morten Eskesøns Enke et ikke ubetydeligt Beløb. Hun gik til Sognepresten, „Ærværdige Hr. Provst Ove Broch“ og lod gøre Forbud mod Udlevering af det Lønningskorn, som tilkom Kapellanen for det paagældende Aar. Søren Bagge protesterede. Men Dommen lød begge Gange paa, at den nævnte „Arrest“ ej var ulovlig, men burde staa ved Magt, indtil en endelig Dom i Sagen var faldet.³⁾

Moderen døde i 1723. Dermed hørte altsaa Rettigheden til at udøve Farveri op, og den ene af Brødrene, Morten Eskesøn, søgte Kongen om nyt Privilegium, hvilket han ogsaa fik 8. Okt. 1725. Imidlertid har han næppe kunnet konkurrere med Svend Pedersen, der jo naturligvis, som oplært i København, var dygtigere i Faget. Formodentlig har saa Svend Pedersen givet ham en god Erstatning for at opgive de nys erhvervede Rettigheder, og kort Tid efter fik hin af Kongen Eneret paa Farveriet i Grenaa „siden to Farvere der paa Stedet sig ikke skal kunne ernære“.⁴⁾

Moderens Død gav Anledning til en bitter Strid mellem de to Brødre om, hvad hun havde efterladt sig. Morten Eskesøn beskyldte Mads for, at han, som den, der altid havde gaaet hjemme hos Moderen, havde stukket baade Sølv, Værdisager og Penge til Side.

Søndergade ca. 1925. Nr. 5 (Lyngbys Port), Nr. 7 (Mikkel Jensens), Nr. 9 (Gartner Andersens).

23. August 1723 førtes som Vidne en Kone, Karen Ifversdatter, som var Nabo til Farverens, og som havde besøgt den Sal. afdøde fire Uger før hendes Død.

Hun forklarede, at Anna Farvers nævnte Dag var kommen ind til hende og havde bedt hende følge med ind til sig. Og da Vidnet spurgte hvorfor, svarede Farverenken: „For nu er intet inde“. Da de saa kom ind, lukkede hun et stort Skrin op og viste Vidnet en stor Knude sammenbundet, som var med Penge. Siden slog hun et Klæde op i samme Skrin og viste hende en Del store og smaa Penge, som hun bad hende om at se. Og endelig bød hun hende løfte paa et stort jernbeslaget Trækar, som lignede en Sparebøsse, og som ovenpaa havde en stor Ring, og som havde Laas for. Det gjorde Vidnet, og Farverenken sagde: „Den er brav tung, der er noget at løfte paa.“ Vidnet spurgte derpaa, hvad Konen havde ment med de Ord „Der er intet inde“, hvortil Farverenken svarede, at dermed havde hun ment sin ældste Søn, Mads Eskesøn.

Vidnet havde den Tanke, at den Sal. Kone vilde, at hun skulde vide, hvad hun efterlod sig, „thi der maatte være Penge i Sparebøssen, siden den stod mellem de andre Penge“; „thi man plejer vel ikke at bevare andet end hvad godt er paa et saadant Sted.“

Og en Tjenestepige vidnede, at den Sal. Kone kort før sin Død sagde til Morten Eskesøn, at Mads havde faaet Pengene

bort, „idet hun pegede paa ham, der stod foran Spejlet og ragede sig“. Pigen havde ogsaa set, at Mads havde den Sal. Kones Nøgler, nogle Dage før hun døde, og at han brød Krambodsdøren op med en Økse.

Og endelig erklærede et tredje Vidne, at hun havde set, at det jernomvundne Kar, som havde et Hul foroven til at stikke Penge i, var fuldt af hele Sølvpenge af Specier og Kroner. „Den Sal. Kone havde tjent Penge og holdt sig meget sparsommeligt saa hun ikke havde haft nødig at optage af Sparepengene“.

Morten Eskesøn paastod derfor, at Broderen maatte være ansvarlig for, hvad der havde været i Huset. „De Værdisager, som fandtes ved Skiftet efter Faderens Død, kunde ikke være forringet i Moderens Tid, men snarere forøget“. Og dengang fandtes der 511 Rdl. i Specier, 100 Rdl. i Kroner, 6 Gulddukater samt 10 Sølvskeer mere, end der nu var tilbage“.

Mads var ikke mødt, men fik alvorligt Tilhold af Dommeren om at møde næste Tingdag. Han erklærede da, at hvis Broderen vilde gøre Rigtighed 1) for en Gaard i Lyngby, som han havde solgt, 2) for et Par Stude, som Byfogeden havde købt af deres Moder, og 3) for den Gaard paa Søndergades modsatte Side, som han paa Forhaand havde faaet forud, saa skulde han, Mads, nok gøre Regnskab for Værdigenstandene.

Da Tingbogen ikke indeholder nærmere om Sagen, maa man gaa ud fra, at de to Brødre har sluttet Forlig. Rimeligvis har Mads beholdt Pengene. I hvert Fald fik Morten begge Gaardene.

MORTEN ESKESØN

født i Grenaa, død $14/3$ 1730, Farverprivilegium $8/10$ 1725, troløvet $8/1$ 1715 med Ellen Sørensdatter, Søster til Kirkeværgen David Sørensen. Hun begr. $15/1$ 1754.¹⁾

Morten Eskesøn, der en lille Tid havde haft Farverprivilegium, var ellers Skipper og Købmand og tillige Havnefoged. Paa Side 21 er nævnt, at i 1721 overgik der Havnen en meget alvorlig Ødelæggelse. Det kan tilføjes, at i Morten Eskesøns Funktionstid skete endnu en stor Ulykke ved Havnen, idet den i 1727 atter ødelægtes. Men da var det ikke Stormflod, men derimod „ildesindede Personer“, som forvoldte Skaden.²⁾

Efter Morten Farvers Død i 1730 solgte Enken straks Gaarden paa den anden Side af Gaden, men beholdt den gamle Familiegaard og blev boende der i en Aarrække. Hun døde først 1754, men allerede i 1742 solgte hun Gaarden til Tolder Thor Nielsen.

Han var Tolder her i Grenaa fra 1739 til 1755, da han døde,

men beholdt kun Gaarden her til 1747. Da afhændede han den til „Medtiener i Ordet Hr. Laurits Hviid“. Det var altsaa Byens Kapellan. Men han boede i Bredstrup, da han købte Gaarden. Om det skulde have været af Mangel paa passende Huslejlighed i selve Byen, ved jeg ikke.

Han døde allerede 2 Aar efter, og Gaarden solgtes ved Auktion 22. Januar 1750.

Den bestod da af en 12 Fags Bygning til Gaden og et Sidehus mod Nord i Gaarden, alt selvfølgelig af Bindingsværk. Foruden Haveplads hørte desuden dertil en Eng, nemlig et Stykke af den forhen omtalte „Østre Hauge“, beliggende imellem de Stykker, som tilhørte Svend Farver og Byskriveren.

Angaaende Gaardens Alder har jeg ment, at et indmuret Stykke af en Portstolpe med Indskriften

ANO 1743 KJD

skulde give et Fingerpeg, idet de sidste 3 Bogstaver jo skulde være Hustruens Navn, medens Mandens Navn mangler. Det giver ogsaa en tydelig Oplysning, men rigtignok en anden end ventet, nemlig den, at Stolpen uden Tvivl stammer fra Genbogaarden (nuværende Købmand O. Sechers). Denne Gaard opførtes nemlig netop i 1743, og Husets Frue hed Karen Jensdatter. Dengang Købmand Momme saa nedrev den gamle toetages Gaard, er Bjælken havnet hos Genboen og er bleven indmuret i en Væg der.

Køberen i 1750 var Naboersken mod Syd, Farver Svend Albergs Enke.

En af hendes Sønner, Herman Ponich Alberg, havde lært Apotekerfaget, og det blev ham, som nogen Tid efter flyttede ind i den af Moderen købte Gaard.

HERMAN PONICH ALBERG

født i Grenaa, døbt $13\frac{1}{2}$ 1726, Søn af Farver Svend Pedersen Alberg, død i Grenaa $23\frac{5}{5}$ 1800, Apotekerprivilegium i Grenaa $5\frac{12}{12}$ 1755, gift $8\frac{6}{6}$ 1759 med Johanne Lasson „af Dragør“, født ca. 1733, død $30\frac{4}{4}$ 1795 (62 Aar gl.)¹⁾

Der havde allerede inden Albergs Tid været et Apotek i Grenaa. Det laa paa Torvet og var grundlagt af en Apoteker Steube. Men det havde kun en Levetid paa 6 Aar, saa gik Steube fallit og forlod Byen. Det var just i Aaret 1750.

Om Albergs Uddannelse, Eksamen e. l. vides intet.

Men i 1755 ansøgte han Kongen om Bevilling til at oprette et Apotek i Grenaa, da Medikamenter efter Steubes Flytning maatte hentes over 6 Mil borte, hvorfor det vilde være til „stort *Soulagement* (d. v. s. Lettelse) for *Publico*“, om et Apotek igen blev oprettet. Ansøgningen var vedlagt hans Eksamensbevis, som nu ikke mere findes, og bevilgedes 5. Decbr. 1755.

Da Privilegiets Ordlyd ikke er uden Interesse, aftrykkes det her efter Tinglysningen i Grenaa Justitsprotokol (dog i nogen Grad med Nutids Stavemaade).

Vi Friderich Dend Femte af Guds Naade Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udj Slesvig, Holsten, Stormarn og Ditmarsken, Greve udj Oldenborg og Delmenhorst Gør alle vitterligt, at eftersom Hermand Ponich Alberg af Vor Købstad Grenaa udj vor Land Jylland, for Os allerunderdanigst haver ladet andrage, at siden den forrige Apoteqver i bemeldte Grenaa, August Ludvig Steube, ifølge Vores ham meddelte allernaadigste Bestalling, forflyttede sit der hafte Apoteqve til Vor Købstad Aarhus, skal forbemeldte Grenaa være bleven meget forlegen for Medicamenter i Henseende til, at der er over 6 Mil til nærmeste Købstæder, hvorfra samme skal hentes, saa at naar de ikke med en *Expræsse*, men med Posten forskrives, skal der gaa 8 og flere Dage bort, førend de ankommer, hvor udover den, syge af Mangel paa betimelig Hjælp enten maa *crepere* eller og hans Sygdom mærkelig forøges, og da han tillige med Attest fra „*Facultate Medicæ* i Vores Kongl. Residentz-Stad Kiøbenhafn“ haver bevist at være bleven eksamineret og dygtig befunden til at forestaa et Apoteqve, saa haver han derhos allerunderdanigst begæret, at Vi allernaadigst ville forunde ham Privilegium paa at oprette og holde et Apoteqve i ovenmeldte Grenaa;

Thi haver Vi efter saadan fornævnte Hermand Ponich Albergs herom allerunderdanigst gjorde Ansøgning og Begæring, samt efter den fra Os elskelige Hr. Hans Friderich von Lewetzau, Ridder, Vores Kammerherre og Stiftsbefalingsmand over Aarhus Stift, Conference Raad og Amtmand over Havreballegaards og Stjernholms Amter, herover indsendte Erklæring, hvoraf Vi blandt andet have erfaret, at det vil blive til store „*Soulagement* for *Publico*“, dersom der igen blev oprettet et Apoteqve i Grenaa, allernaadigst beskikket og forordnet, saa og hermed beskikker og forordner forbemeldte Hermand Ponich Alberg til at være Apoteqver udj merbemeldte Vor Købstad Grenaa.

Thi skal han være Os som sin absolute og *Souveraine* Arve Konge og Herre, huld og tro, Vores og Vores Kongelige Arvehouses Gavn og Bedste søge, vide og ramme, Skade og Fordærv af yderste Magt, Evne og Formue hindre, forekomme og afværge. I Særdeleshed skal han tilforpligtet være et forsvarligt Apoteqve i Grenaa at indrette og holde, saa og altid i Forraad have gode, friske og u-straffelige Medikamenter og andre Varer, som hos et u-straffeligt Apoteqve bør findes, og sig de om Apoteqver allernaadigst udgangne Forordninger, samt den anbefalede Takst i alle Maader at rette,

Til hvilken Ende det skal være de i Aarhus Stift værende Medici til-ladt ved deres „Ankomst i Nærværelsen“ (?) af Grenaa at besøge dette

Apoteqve for at erkyndige sig saavel om Varernes *Bonite*, som hvorledes den anordnede Takst med dens Betaling vorder efterlevet.

Og skal han ellers i det øvrige sig saaledes skikke og forholde, som han agter at ansvare og bekendt være, efter den Ed han Os derpaa allerunderdanigst gjort og aflagt haver;

Hvorimod han maa nyde paa hans Apoteqve hvad Privilegier og Friheder, som bemeldte Apoteqver Forordning hannem i saa Maade tillader, hvorved Byfogeden i Grenaa, som nu er og ellers efterkommende vorder hannem i alle Maader vedbørligen haver at haandhæve og forsvare.

Forbydende alle og enhver herimod, eftersom forskrevet staar at handle eller udj nogen Maade Forfang at gøre under Vor Hyldest og Naade.

Givet paa Vort Slot Christiansborg udj Vores Kongl. Residentz Stad Khafn. den 5te Decembris Ao. 1755.

Under Vor Kongl. Haand og Signet
Friderich R. 1)
(L. S.)

Alberg indrettede saa sit Apotek i Ejendommen, som foreløbig tilhørte Moderen, og som hun først solgte til ham i 1760. I Datidens svulstige Stil begynder det saaledes: „Skiøde... fra Anna Hermans Datter Ponich, afg. Sal. Svend Pedersen Albergs forudm privilegiet Farver, boende i Grenaa, til min elskelige og kiere Søn Herman Ponich Alberg, Privilegeret Apotheqver i Greenaae paa en mig tilhørende Gaard o. s. v.“

Her var saa Byens Apotek i det næste halve Aarhundrede.

Omtrent samtidig købte Alberg af Naboen ud mod Kannikestræde, Kordegn Borup, et stort Stykke Haveplads, saaledes at hans Grund nu strakte sig et godt Stykke ud mod Øst bag Haverne i Kannikestræde.

Den store Have gav for Resten nogle Aar senere Anledning til Bekymring nok, eftersom Justitsprotokollen²⁾ udviser, at der paa Bytinget oplæses en Plakat fra Apotekeren, som gaar ud paa, at „der udj hans og hans Moders, Madm. Albergs, Hauger bliver lagt Selvskud samt Ræve- og andre Sakse, siden det skal være befunden, at tyvagtige Mennesker derudj haver Gang om Natten og derfor tjener det saadanne til Advarsel, at de kan takke sig selv om dennem da nogen Skade vederfares“.

Apotekeren var altsaa mere moderat end Provst Ove Broch en Del Aar i Forvejen havde været, idet han for Frugttyveri i Præstegaardens Have fik en Mand tiltalt og dømt til Kagstrygning (d. v. s. offentlig Piskning paa Torvet).

En anden lille Retssag er bevaret i Justitsprotokollen. I Efteraaret 1764 var Apotekeren og hans Broder kørende til Havnen efter nogle Varer, som skulde sættes i Land og opkøres. Der traf de Jørgen Winther, der var Søn af en af Byens Købmænd

Søndergade Nr. 5, Lyngbyes Gaard, set fra Haven.

og selv Skipper, og som flere Gange havde været tiltalt for Brutalitet og Voldsomhed. Han overfaldt dem baade med Skældsord og Vold og borttog et Par af Apotekerens Fustager med Varer, idet han sagde, at han tog Fustagerne paa Kongens Vegne, da de indeholdt Kontrabande.

Sagen ordnedes dog paa en meget lempelig Maade med en Undskyldning og Bøde fra Voldsmandens Side.¹⁾

Om Apotekerens Indtægter i de Dage kan man ikke faa Oplysning gennem Skattelisterne. De viser nemlig, at han slet ingen Skat betalte af „Brug og Næring“, men kun 20 Sk. i Vægterpenge og 18 Sk. i Sprøjteskat, hvilket var en Pligt henholdsvis for alle Indbyggere og for alle Husejere. Det maa altsaa aabenbart have været indbefattet i „de Friheder som Apotekerforordningen hannem tillader“, at han var fritaget for at svare borgerlig Skat.

Alberg var gift med Johanne Lasson fra Dragør. De havde kun een Søn, Svend Henrik Alberg, som havde lært Købmands-handelen og bl. a. opholdt sig forskellige Steder i Udlandet. I 1796 ansøgte Faderen om, at Sønnen, skønt ikke Farmaceut, maatte beholde Apoteket efter hans Død, hvilket ogsaa blev bevilget, dog med nogle Forbehold. Og i 1799 oprettedes saa en „Fledføringskontrakt“ imellem dem, som gik ud paa, at Sønnen skulde overtage Gaarden og alt, hvad dertil hørte, ligesom Apotek og Privilegium, blot imod at svare Faderen, der nu var

Enkemand, Føde, Klæder og Ophold i Resten af hans Levetid. Dog saaledes, at hvis de ikke kunde enes, og Faderen ønskede at flytte derfra, saa skulde der udbetales ham 1500 Rdl. for Gaarden.

SVEND HENRIK ALBERG

født i Grenaa (døbt) 13. Juli 1760, død i Grenaa 23. April 1801, gift 1) Cornelia Barbara v. d. Rippen, født ca. 1769, død i Grenaa (i Barselseng) 17. Juli 1799 (30 Aar gl.), gift 2) 23. Oktbr. 1799 Kathrine Møller, født i Grenaa 1774, døbt 14. Oktbr. s. A., død 23. Febr. 1804 (29 Aar 4¹/₂ Md. gl.)¹⁾

Som foran omtalt søgte Faderen i 1796 Kongen om Tilladelse til, at hans eneste Søn og Arving, Svend Henrik Alberg, efter hans Død maatte beholde Apotekerprivilegiet som Arv og Ejendom imod at holde en duelig Provisor. Sønnen og hans Hustru boede da hos Faderen. I Ansøgningen meddeler Faderen, at de gik ham til Haande i hans Alderdom og Skrøbelighed, og han meddeler om Sønnen, at „han er oplært og har anvendt sin Tid ved Handelen, hvorved han hidtil ikkun har gjort liden Lykke paa andre hans Opholdssteder, tilsidst i Amsterdam i Holland...“ „Dog er han ikke heller aldeles ukyndig i det, som hører til et Apotek, da han har lært Latin i sin Ungdom, allerede forstaar Recepter, lægger sig daglig efter ved min Undervisning at lære mere og mere og er mig saaledes endog i mine Forretninger til megen Hjælp og Nytte“. Collegium medicum anbefalede Ansøgningen, idet det dog forment, at det var bedst, om den unge Alberg i et Aars Tid tjente i et af de store Apoteker i København og hørte Forelæsninger for derefter at absolvere Eksamen, „uden hviilken Publikum ikke havde den fornødne Sikkerhed i en saa vigtig Sag“.

Bevillingen, der udstedtes 29. April, stiller ikke denne Fordring, men tillader ham at fortsætte Apoteket efter Faderens Død imod at lade det bestyre af en Provisor, „som har bedste Karakter“. Som hans Provisor („Apoteker-Svend“) nævnes i Folketællingslisten for Aar 1801 Christian Albert Sadolin, der tidligere havde været Apoteker i Vejle.

Det er ejendommeligt nok at se, at uagtet unge Alberg saaledes faktisk var Ejer af Apoteket, saa benævnes han stadig „Købmand Alberg“.

Hans første Hustru var just død, da han overtog Apoteket. Han giftede sig tre Maaneder efter med sin Genboerske, Kathrine Møller, der ogsaa lige var bleven Enke, idet hendes Mand, Købmand Søren Juel, var død efter et kortvarigt Ægteskab. Men ogsaa hendes andet Ægteskab blev af kort Varighed, idet S. H.

Søndergade Nr. 5. Den gamle Apotekergaard, nu Lyngbyes.

Alberg døde i 1801, Aaret efter Faderen, og Arvingerne solgte saa Apoteket til Christian Anton Dahl, med hvem iøvrigt unge Alberg selv straks efter Faderens Død havde sluttet Kontrakt om Salget.¹⁾

S. H. Alberg havde siddet i uskiftet Bo efter sin første Hustrus Død. Samfrændeskifte fandt nu Sted i 1801. Boet ejede Stervbogaarden, 67 Fag Hus, „der behøver en Del Reparation“, takseret til Brandassurance 3,440 Rdl., men nu vurderet til 1000 Rdl. Desuden et Par Smaahuse, et paa Storegade og et paa Østergade. Til Arvingerne, d. v. s. Enken og en umyndig Datter bliver til Deling 3,282 Rdl. 4 Sk.²⁾

Ovennævnte Datter, Johanne Marie Alberg, oprettede senere ved Testamente af 18. Jan. 1825 et Legat med en Kapital paa 1961 Rdl. 74 Sk., hvis Renter tildeles to trængende Enker eller Piger af Embeds- eller Borgerstanden. Hun døde $19/3$ 1835.

Den nye Apoteker, C. A. Dahl, der havde købt Gaarden med Apotek og Inventar for 2900 Rdl., har aabenbart ikke været helt tilfreds med Lokalerne i den gamle Gaard. Han købte efter 3 Aars Forløb en Ejendom paa Torvet af Søren Langballes Enke og flyttede Apoteket derop, efter at han havde moderniseret Bygningen. Da Apoteker Dahls Virke altsaa i Hovedsagen faldt i det nye Apotek, vil han blive omtalt der. Gaarden paa Søndergade bortsolgte han straks til Bødker Johan Hansen, der havde boet længere oppe paa Gaden (hvor nu „Skandinavien“),

Søndergade Nr. 5. Det gamle Apotek, set fra Gaarden ca. 1920.

og hvis Gaard han tog i Bytte for en Del af Købesummen, der skulde udgøre 600 Rdl.

JOHAN HENDRIK HANSEN

født 1779, begr. $\frac{19}{5}$ 1841, gift med Maren Sørensdatter, Enke efter Søren Sørensen Bødker i Grenaa. Hun født 1755, begr. $\frac{9}{4}$ 1836. ¹⁾

Bødker Johan Hansen var kommen til Enken som Svend efter Mandens Død, havde kort efter giftet sig med hende, der var næsten 25 Aar ældre end han, og var saaledes kommen i Besiddelse af Gaard og Forretning.

Men Hansen havde større Planer end at være Bødker. Han havde Lyst til at handle og forstod sig paa at gøre Forretninger og tjene derved. Gennem en Række Køb erhvervede han i en Aarrække saa meget af Byens Jord, at han var den aller største Avlsbruger i Byen, og ved Udskiftningen i 1835 var han i Besiddelse af ca. 4 Tdr. Hartkorn, foruden at han ejede Borholms Engen uden for Sønderbro og en Del af Tukæret.

I 1827 købte han af sin Genboerske, Thomas Brochs Enke, Købmandsgaarden lige over for (altsaa nuv. O. Sechers), senere købte han en Gaard paa Nørregade (hvor nu Fattiggaarden), en Gaard paa Storegade (nu Skorstensfejer Sørensens), Agent Møllers Pakhus ved Grenaa Strand, Andel i et Skib ved Havnen m. m. Desuden begyndte han at drive omfattende Kornhandel, indrettede i Sidebygningen i Gaarden en Maltkølle, hvoraf der

endnu er Rester tilbage. Han nøjedes ikke med at tilberede Malt for Folk, men indrettede selv et Bryggeri og blev, kort sagt, en af Byens større Forretningsmænd. Han kaldtes nu ikke længere Bødker, men Købmand eller Brygger.

Gaarden saa dengang ikke saa lidt anderledes ud end nu, hvor dens Forside er mishandlet paa forskellig Vis. Dengang var der ingen Port i nuværende Lyngbyes Gaard. De smukke Vinduer med de smaa Ruder, der nu er flyttet ind til Gaardsiden, sad dengang ud til Gaden. Huset var Bindingsværk, hvad det iøvrigt er endnu, kun at dette er beklædt med Puds og oliemalt, saaledes at det ser ud som Grundmur. Indkørselen var ad den Port, som senere blev Mikkel Jensens, og Jensens Hus var Lade- og Avlsbygning, selvfølgelig kun i een Etage, og var forsynet med Luger ud mod Gaden. Afdøde Vilhelm Sørensen har fortalt mig, at hans Fader, Søren Clausen, efter at han i 6 Aar havde været Soldat i København, kom til Hansen som Bryggerkarl og var der i en Del Aar, indtil han flyttede ned til Kancelliraad Tolstrup.

Hansen døde i 1841, hans næsten 25 Aar ældre Hustru nogle Aar før. De havde ingen Børn selv, men derimod havde Hustruen en Søn af første Ægteskab, Søren Schmidt, der blev Købmand i Grenaa, og om hvem nedenfor vil blive fortalt. Denne Schmidt havde en Datter, der var født udenfor Ægteskab og medens Schmidt endnu var i den allergrønneste Ungdom. Hun hed Martha Øllegaard Schmidt og var opdraget hjemme hos Bedsteforældrene. Hun var deres Øjesten og arvede senere Hovedparten af deres Formue.

Men var Brygger Hansen saaledes en velstaaende og indflydelsesrig Mand, saa var han samtidig en Mand, som man „snakkede om“. Man sagde, at han snød Folk, der skulde have gjort Malt hos ham, ved at give dem for lidt Malt tilbage for Byggen. Han havde dobbelt Bund i sine Kornmaal o. s. v. Og da han var død, havde Folk travlt med at berette om Spøgeri i den gamle Gaard. Faktisk var der endnu halvhundrede Aar efter hans Død Folk her i Byen, som fuldt og fast troede paa, at det spøgede dernede.

Pigerne kunde sidde inde hos Jfr. Schmidt i Stuen. Saa kunde der lyde et Rabalder, som om alle Tallerkenerne i Tinnrækken faldt ned og knustes. Men naar de saa kom ud i Køkkenet, var alt som det skulde være, og intet var at se.

Der hørtes ofte en underlig Knagen og Banken, og Folkene dernede vidste saa nok, at nu var „han“ atter paa Spil.

Søndergade Nr. 7. Mikkel Jensens Gaard. Personerne er Kaiser, Mikkel Jensen, Graff.

Dengang var Hjørneejendommen mod Kannikegade ikke bygget, men der laa en stor Plads, „Jfr. Schmidts Tømmerplads“, bag ved hvilken man kunde se Gavlen af Sidebygningen, hvori der var en Lem. Den kunde ikke lukkes, men stod altid og klåprede, og Folk, især Børn, turde ikke gaa der forbi om Aftenen, fordi man da, navnlig naar det var Maaneskin, kunde se Købmanden stige ud gennem Lugen med Kornskæppen under Armen. Andre sagde, at det var sit eget Hovede, han havde under Armen, men i hvert Fald var man enige om, at han „gik igen“, og at det var, fordi han ikke kunde faa Fred paa Grund af, at han havde snydt Folk, mens han levede.

En endnu levende Dame her i Byen, hvis Bedstemoder, Mutter Broe, boede i et af de første Huse i Kannikegade, har fortalt, hvorledes hun som Barn — som saa mange andre — tydelig mente at have set Bryggeren komme ud af Lugen, og at hun kun med Frygt og Bæven gik der forbi.

Brygger Hansen havde ved Testamente (1842) indsat sine to Plejebørn, den før nævnte Jfr. Martha Schmidt og den meget yngre, Johan Andersen, til sine Universalarvinger. De arvede altsaa hele den store kontante Formue, Bygningerne og Jorderne. Denne Johan Andersen, der senere blev Købmand i Aarhus, nævnes i Folketællingslisten for 1834 som „12-aarig Plejesøn i Huset“, ligesom Martha Schmidt kaldes Plejedatter. Han er muligvis Barnebarn ligesom hun.

De delte Arven saaledes, at Jfr. Schmidt fik begge Gaardene

paa Søndergade samt de udstrakte Jorder paa Grenaa Mark, medens Andersen fik Kontanter.

Jfr. Schmidt var en særdeles dygtig Kvinde, og stod selv for den store Husholdning. Til Jordernes Drift holdt hun dog en Bestyrer, i mange Aar Anders Andersen, der var gift med Enken efter den før omtalte Søren Clausen og altsaa Stedfader til Vilh. Sørensen. Og først, da hun blev højt op i Aarene, forpagtede hun Avlsbrugget ud til Andersen.

Købmandsgaarden Søndergade Nr. 6 (nu O. Sechers) solgte Jfr. Schmidt senere til Købmand Emborg og Engen, hvor nu Konsul Sechers Have ligger, til Ritmester Gether, dog med det udtrykkelige Forbehold, at hun for Livstid skulde have Ret til at færdes derover.

Det vil være naturligt paa dette Sted at indflette en Omtale af hendes Fader, den før omtalte S. Schmidt, idet han, efter at have boet og ejet Gaard adskillige Steder i Byen, endte sine Dage hernede hos Datteren.

SØREN JACOBSEN SCHMIDT

født ca. 1787, død $\frac{9}{8}$ 1863 (76 Aar gl.) Købmandsborgerskab $\frac{30}{12}$ 1813. Postmester i Grenaa $\frac{6}{5}$ 1837— $\frac{1}{10}$ 1851. Kæmner i en Snes Aar fra 1822. Kirkevæрге 1828— $\frac{2}{10}$ 1854. Forligskommissær, Dbm. Kancelliraad $\frac{1}{1}$ 1859. Gift $\frac{15}{3}$ 1816 med Mariane Nielsdatter Ramshardt født Schou. Hun havde tidligere været gift med Bogbinder Frantz Ramshardt. Hun født ca. 1778, død $\frac{30}{5}$ 1845.

Jeg maa først indskyde den Bemærkning, at det er underligt, at Postmesterens Efternavn er Jacobsen Schmidt, da han er Søn af Søren Sørensen Bødker (se Side 31). Han kaldes da ogsaa ved Folketællingen i 1801 for Søren Sørensen. Af hvad Aarsag han saa senere har tillagt sig Navnene Jacobsen Schmidt, ved jeg ikke.

Schmidt begyndte som Købmand ved Nytaarstid 1814 i en Ejendom paa Storegade, som han lige havde købt, og som for Resten havde tilhørt hans Kones første Mand, forinden hun blev skilt fra denne. Det var den Gaard, som senere blev Holstvig's. Her boede Schmidt i en lang Række Aar, en Snes eller mere.

Senere købte han flere andre Ejendomme, bl. a. Lillegade

„Kjøbmand J. Hansen født 1779 død 1841 og Hustru Maren Sørensdatter født 1755 død 1836.

Erkendtlighed og Taknemlighed satte dem dette Minde“.

Nr. 47 (nu Købmand Nørgaards) og Storegade Nr. 6 (nu „Sparekassen“).

Han var en særdeles dygtig Mand, der ret snart fik flere offentlige Hverv. Han var Kæmner i en Snes Aar fra 1822, desuden Forligskommissær og Kirkeværge. Det er ikke uden Interesse at læse den Karakteristik, som Kirkeinspektionen gav Schmidt, da den indstillede ham til Bestillingen som Kirkeværge. Det fremhæves først, hvor besværlig Stillingen er formedelst Optræning af de mange Afgifter, der fordrede en rigelig Del af en Mands Omsorg og Tid. Og der tilføjes: „Ved faa Kirker er dette Arbejde saa besværligt som ved denne Bys Kirke. Foruden Afgift af Stolestader, ved Bryllup og Ligbegængelse, af Tiendekornet, som her er udstykket i mangfoldige Parceller, hvoraf en stor Del tilhører Beboerne i de omliggende 3 Sogne, haves Indtægt af og Opsyn med en Del Kirkejorder, som bortlejes....

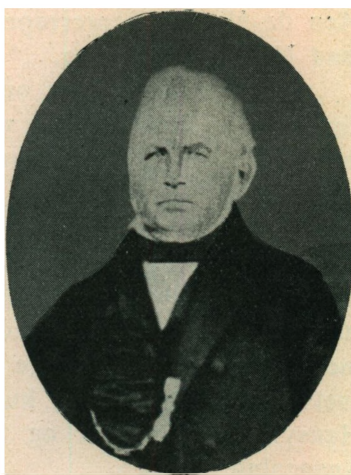
Vi kender kun een Mand, som fuldkommen kan fylde denne Plads, og som i enhver Henseende kan være for Kirken, hvad han som Værge bør være, nemlig Købmand Schmidt, hvis Duelighed vi have haft tilstrækkelig Lejlighed til at overbevise os om, da han i flere Aar til fuldkommen Tilfredshed har været Regnskabsfører ved Skole og Fattigvæsen. Men da han forestaar flere offentlige Bestillinger som Forligelsescommissair, Kæmner og Stempelpapirforhandler, tillader Lovgivningen os ikke at bringe ham i Forslag til ogsaa at overtage Kirkeværgeregnskabet uden hans Samtykke, hvilket han ej har været uvillig til at meddele, dog under den Betingelse, at der maatte tillægges ham en billig Godtgørelse af Kirkens Midler for hans Arbejde. Da Manden er os nøje bekendt som duelig, redelig og vederhæftig, og vi er af den Formening, at Kirken ved at udrede en billig Godtgørelse, dog vil gøre bedre Regning end ved, uden Bekostning, at erholde en Værge, som besad hine Egenskaber i ringere Grad, tillader vi os at foreslaa en aarlig Godtgørelse til bemeldte Købmand Schmidt af 25 til 30 Rdl. Sølv...^{a)} Kirkeinspektionen bestod af Byfoged Aagaard og Provst Fugl. Og det er jo intet Under, at den efter en saadan anbefaling fik Indstillingen sanktioneret, og at der fastsattes et aarligt Vederlag paa 25 Rdl. Bestillingen beholdt Schmidt til 1854.

Senere blev Schmidt Postmester. Dette Embede havde fra Begyndelsen været knyttet til Byfogedembedet, men udskiltes i 1837, og den første selvstændige Postmester blev Schmidt.

Embedets ringe Indkomster bevirkede, at det selvfølgelig endnu kun kunde blive en Biindtægt. Nogen selvstændig Postgaard var

der naturligvis heller ikke. Formentlig har Schmidt benyttet en Stue ved Siden af sin Butik til Postkontor. Senere flyttedes det over paa den modsatte Side af Gaden til en Ejendom, som Schmidt ejede der og som laa, hvor nu „Sparekassen“ ligger. Endelig averterede Schmidt i „Grenaa Avis“ 1850, at fra 11. April flyttedes Postkontoret til Jfr. Schmidts Ejendom paa Søndergade. Der blev det de sidste Aar af hans Tid. I 1852 gik det over paa andre Hænder. Schmidt var vist ikke elsket som Postmester. Som saa mange andre Embedsmænd i de Tider var han brøsig og buldrende overfor Publikum, og Folk sagde, at han snød dem med de ret indviklede og for mange ukendte Takster for Pakker.

Postmester S. Schmidt.

Jeg har hørt fortælle et Eksempel. En tyskfødt Muremester Wendt, der var særlig opbragt over de formentlig for høje Takster, som Postmesteren krævede, gik ned til ham og afleverede følgende Salve: „Wenn du kann narren und beskoffen (?) din dykken, fetten Kæltring, dann wirst du got“. Det skulde altsaa betyde saa meget som: „Naar du kan narre og bedrage, din tykke, fede Kæltring, saa er du godt tilfreds“. Det har dog sikkert været en ubeføjet Beskyldning.

Et mere begrundet Angreb rettedes paa Schmidt, fordi han i sin høje Alderdom lod sig genvælge til Medlem af Forligskommissionen. I April 1861 skulde Kommunalbestyrelsen vælge nyt Medlem til denne. En Del Borgere havde foreslaaet cand. phil. Lærer Hansen at søge Stillingen og arbejdede for hans Valg. Men i Kommunalbestyrelsens Møde anbefalede Byfoged Nyeborg kraftigt at genvælge Schmidt, og der blev Flertal derfor.

I den Anledning rykkede en anonym Indsender T. frem med en **overmaade** ond Artikel, rettet baade mod Byfoged Nyeborg og mod Schmidt. (Man mente, at Indsenderen var den nye Postmester Skjerbæk, som var **almindelig** kendt for sin giftige Pen). Han fremhævede, at „Hansens retliniede Karakter havde vundet udelt Agtelse hos alle dem, i hvis Øjne Dygtighed og Dannelse gjaldt mere end nogle, maaske endogsaa simpelt nok erhvervede Grunker, og Retskaffenhed mere end tiltiggede Titler og Baand...

Men de Herrer Borgerrepræsentanters Vilje sidder i Hr. Justitsraad Nyeborgs Lomme...“¹⁾

Med Bemærkningen om Titler og Baand hentydede Indsenderen til, at Schmidt, der var Dannebrogsmænd og Kammerraad, faa Aar før var blevet Kancelliraad.

Selvfølgelig var det et Angreb, som skød langt over Maalet, og som ogsaa tilbagevistes i næste Nummer af Avisen, bl. a. af en af Borgerrepræsentanterne, Forvalter Bruhn, som hævdede, at det var simpel Retfærdighedsfølelse, der havde drevet ham til at stemme for Genvalg, i Stedet for paa den i sit Fag udmærkede, men heri ganske ukyndige cand. phil. Hansen. Men han tilføjede „selv om jeg personlig kunde have ønsket, at Schmidt under Hensyn til sin Alder og Skrøbelighed selv havde trukket sin Ansøgning tilbage“.

Nogen Oprejsning fik gamle Schmidt dog, idet der ved en Festspisning i Klubben „Fremtiden“ holdtes en meget hjertelig Tale for ham som ældste tilstedeværende Medlem.

At Schmidt i sine yngre Aar ikke selv har været bange for at anvende skrappe og overlegne Udtalelser om andre, viser hans Angreb paa Ligningskommissionen i 1838, hvor han udtaler sig meget nedsættende og haanligt om dens Medlemmers Kompetence.²⁾

9. August 1863 døde Kancelliraad Schmidt i en Alder af 76 Aar. I „Aarhus Stiftstidende“ skrev en lokal Indsender en overmaade rosende Nekrolog om ham. Folk mente, at det var den unge Fuldmægtig T. Møller. Det gav atter Anledning til en yderst giftig Artikel i „Grenaa Avis“, vistnok af samme Forfatter som før nævnt, dog under et andet Mærke.

Indsenderen betoner, at nu er Schmidt død, og derfor bør han ikke angribes mere. „Men hvis Forfatteren ikke har kendt ham bedre, end al hans Ros lader formode, saa er han en „Per Næavis og Flynder, der selv er uvidende om det, han skriver om.... Men muligvis spekulerer han i een eller flere af de Bestillinger, der ere blevne ledige ved Schmidts Død, ja maaske endogsaa i noget, der endnu er federe end disse. Personen, der er velkendt her i Byen, gaar under det interessante og betydningsfulde Navn Perpendikelen“.³⁾

En mere infam Artikel har næppe nogensinde været indrykket i „Grenaa Avis“, og egentlig karakteriserer den mere sin Forfatter end den eller de to, som den angriber.

Postmester Schmidt havde mangfoldige Aar forinden paa rent juridisk Vis lyst Datteren „i Kuld og Køn“, saaledes at hun efter hans Død optraadte som hans Arving. Han havde i sit Ægteskab

haft to Sønner, der begge i Kirkebogen ved deres Konfirmation anføres som ualmindelig godt begavede og ualmindelig flinke. Men de var vistnok begge døde længe forinden Faderen.

Martha Dorthea Øllegaard Schmidt var født ^{19/1} 1807 (paa Gravstenen staar fejlagtig 1808). Hun havde vistnok al sin Tid været Plejebarn hos Bedsteforældrene. Martha Schmidt var en godt begavet Kvinde og kendt overalt i den lille By. Hun var paa Talefod med alle og elskede at høre Bynyt. Naboen, Farver Jahnsen, gjorde Visit hos hende hver Formiddag og sammen drøftede de saa alt, hvad der passerede i Staden.

Jfr. Schmidt.

Det fortælles om hende, at hun i Tordenevej beherskedes af en rent fabelagtig Angst, og at hun oppe paa Loftet havde ladet indrette et lille Rum, der var helt beklædt med Jernplader og ganske tæt og mørkt. Derhen tyede hun, naar det blev Tordenevej. Andre siger, at Rummet var i Kælderen.

Jfr. Schmidt havde hos sig et ungt Menneske, som hun havde taget til sig som Plejebarn. Om det var en Slægtning, ved jeg ikke. Han hed Ivar Faurschou og lærte Købmandshandel hos Lund oppe paa Torvet. Det var ham, som averterede Jfr. Schmidts Død, og han begyndte meget betegnende Meddelelsen saaledes: „Min kjære Velgjørerinde . . . o. s. v.“ Han og den tidligere omtalte Joh. Andersen var hendes Hovedarvinger, men desuden havde hun i sit Testamente betænkt en Del af sine Venner. Og de Tjenestefolk, som havde været hos hende i længere Tid, fik 500 Rdl. hver.

Efter Jfr. Schmidts Død ^{25/11} 1874 købtes Gaarden af Prokurator Møller, som i mange Aar havde boet i Pension hos hende og haft et Par Værelser til Leje. Det fortælles, at da man efter Jfr. Schmidts Begravelse sad ved Middagsbordet i „Salen“, den store Stue i Gavlen, som vendte Vinduet ud til „Tømmerpladsen“, saa hørtes et meget tydeligt og skarpt Knæk, som om en af Ruderne sprang i Stykker.

Prokurator Møller, der selvfølgelig var med til Middagen, og som kendte Spøgelseshistorierne ud og ind, vendte sig med

„Martha Dorthea Øllegaard Schmidt
f. 1808 d. 1874
Rejst af venlige og taknemmelige
Efterlevende“

Forfærdelse malet i Ansigtet om med et Sæt og udbrød: „Saa!“, ret som om han havde sine Tanker derved.

FREDERIK THEODOR MØLLER

født ¹⁸/₄ 1834 i København, hvor Faderen var Toldkasserer, død i København ²²/₁₂ 1902, ex. jur. 1851 (1. Karakter), Prøveprokurator i Grenaa ²⁰/₆ 1864, Direktør i Spare-, Laane- og Diskonto-Institutet 1881—99. Kommunal Revisor. Forlod Grenaa i 1899.

Prokurator Møller havde, som det fremgaar af foregaaende, været bosiddende i den gamle Gaard i en længere Aarrække. Han var kommen til Grenaa i Halvtredserne som Fuldmægtig hos By- og Herredsfoged Nyeberg. Denne boede og havde Kontor lige over for, saa det er faldet ganske naturligt, at Møller lejede sig ind

netop hos Schmidts. De Ord, som staar i hin omtalte ondskabsfulde Artikel, at „han muligvis spekulerer i noget, der er endnu federe end Kancelliraad Schmidts Bestillinger . . .“ skal formentlig antyde, at han gjorde Kur til den langt ældre Jfr. Schmidt. Det er dog vist kun en Ondskabsfuldhed, som savner ethvert Grundlag.

Af Skattelisterne ses, at Møllers Løn paa Herredskontoret har været overmaade lille. En Del Aar efter søgte og fik han derfor Bevilling til at „procedere paa Prøve ved Underretterne i Randers Amt — med Bopæl i Grenaa“ og begyndte Septbr. 1864 sin Prokuratorvirksomhed. Prokurator Møller var en særdeles forsigtig og præcis Mand, som snart vandt almindelig Tillid.

Han kom ret hurtigt ind i Repræsentantskabet for Byens daværende eneste Pengeinstitut „Spare-, Laane- og Diskonto-Institutet for Grenaa og Omegn“ (nu „Sparekassen“), hvor Konsul Koch var Direktør og Prokurator Lunøe Bogholder og den egentlige Leder. Og da hans tidligere Chef, Byfoged Nyeberg, i 1878 forlod Grenaa, rykkede Møller ind i hans Plads og blev Formand i Repræsentantskabet for saa i 1881 at blive Konsul Kochs Efterfølger som Direktør. Denne Stilling beholdt Møller til 1899, da

han flyttede fra Byen. Det er meget betegnende, at Møller i en Aarrække var valgt til kommunal Revisor.

Det Øgenavn „Perpendikelen“, som i hin Artikel ganske ugenert anvendtes om ham, beholdt han alle sine Dage. Det var i og for sig ikke noget daarligt Navn, men karakteriserer Manden baade i godt og ondt. Han var punktlig og nøjagtig som et Urværk og præcis i al sin Færden. Han passede sin Virksomhed med største Samvittighedsfuldhed, og Folk tog ikke fejl af, hvor de havde ham.

Men han var samtidig Pedant indtil det utrolige, og mange Historier cirkulerede om, hvor rent fabelagtig formel han kunde være i sit daglige og huslige Liv. Han

var i al sin Færd saa stiv og ubevægelig og i det ydre blottet for Følelse, at hint Øgenavn var ganske træffende i al sin Respektløshed. Selvfølgelig var han inkarneret Pebersvend.

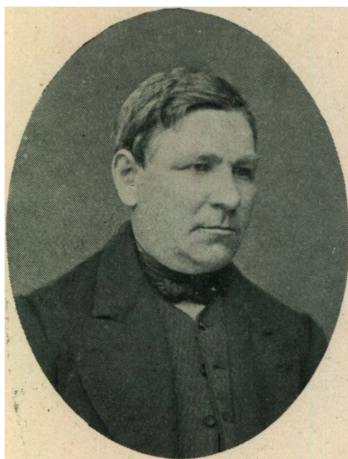
Møller optraadte altid i sort Diplomatfrakke og høj sort Hat, lige meget om det var Helligdag eller søgn, saa Folk kunde ikke undgaa at lægge Mærke til ham.

I 1899 afhændede Møller sin Sagførervirksomhed, fratraadte som Direktør i Sparekassen og trak sig tilbage som Ejer af en meget stor Formue. Han flyttede til København fulgt af sin mangeaarige, trofaste Husholderske, Pouline Sørensen, og her levede han sine sidste Aar. Han omkom ved et Ulykkestilfælde lige kort før Julen 1902, idet han fik et Ildebefindende i sit Badeværelse og druknede i Badekarret, inden nogen kunde finde hans Fraværelse paafaldende og komme ham til Hjælp.

Prokurator Møllers Liv her i Grenaa har i fremtrædende Grad været knyttet til denne Plet. Ganske vist solgte han i 1879 Gaarden og flyttede ud paa Østergade, hvor han havde købt den gamle Postgaard efter Skjerbæks Død. Men to Aar efter tilkøbte han den nordlige Del af Grunden, nemlig „Jfr. Schmidts Tømmerplads“, og opførte der et Hus, hvor han boede den sidste Snes Aar. Det er Nabohuset til Gaarden her, altsaa det, som nu ejes af Sadelmager Greve.

Prokurator F. T. Møller
(f. 1834, d. 1902).

Hattemager J. H. Møller.

Vi vender tilbage til 1874, da Jfr. Schmidt var død og „Prokuratoren“ købte hendes Gaard. Han delte den ret snart i 3 Parceller, som han derpaa afhændede.

1) Den sydligste Del, Søndergade 7 (Matr. Nr. 132 d), altsaa Ladebygningen med tilliggende Gaard og Have solgtes i 1877 til Avlsbruger Mikkel Jensen, der omdannede Laden til Beboelseshus og senere satte en Etage paa dette. Hans Enke solgte i 1917 til Købmand Christopher Vogel, denné senere til Entreprenør Rasmussen, og endelig forandrede

det hele komplet Udseende ved, at Fabrikant Andr. Jakobsen i 1926 nedrev alt det gamle og indrettede en moderne Bilforretning paa Grunden.

2) Den nordlige Parcel, Søndergade 3, Hjørnet af Kannikergade (Matr. Nr. 132 c m. m.) solgtes i 1876 til Købmand Momme og vil senere blive omtalt.

3) Og selve Hovedparcellen, Søndergade 5, (Matr. Nr. 132 a) solgtes i 1879 til Hattemager J. H. Møller.

JOHAN HENRIK MØLLER

født i Grenaa ^{18/1} 1825, død ^{18/7} 1890, gift ^{14/11} 1851 Kirstine Marie Jacobsen fra Øksenmølle, født 1823, død ^{9/8} 1898.

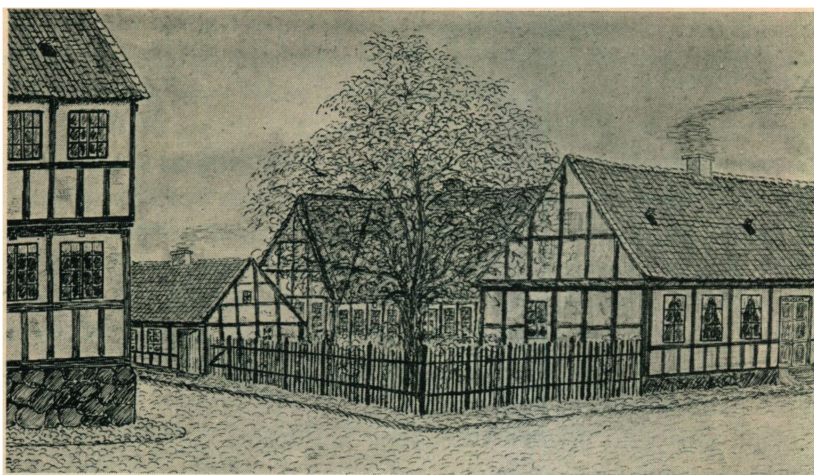
Faderen, Hattemager Svend Møller, var kommen hertil fra Randers og havde i sin Tid været Bomforpagter ved Bomhuset ved Sønderbro, vistnok den sidste før Bompengenes Ophævelse med Udgangen af Aaret 1859.

Karetmager A. Lyngbye.

Hattemageren, der var Broder til Guldsmed Møller, var en af sin Tids ansete Haandværkere. Møller var en lille Tid Haandværkerforeningens Formand. Han forandrede adskilligt om paa den gamle Gaard. Bl. a. flyttede han de smaarudede Vinduer, der oprindeligt sad i Facaden, om til Gaardsiden og indrettede Butikker. En Datter var gift med Redaktør Jacob Skjødsholm.

Efter Møllers Død beholdt Enken Gaarden et Par Aar og afhændede den der-

„Jfr. Schmidts Tømmerplads“ paa Hjørnet af Kannikegade og Søndergade efter en Tegning (ca. 1870).

paa i 1894 til Kærtmager Anders Lyngbye, hvis Enke ejer den endnu. A. Lyngbye var af gammel Grenaaslægt, Søn af Barber Christian Lyngbye paa Østergade.

JFR. SCHMIDTS TØMMERPLADS

Søndergade 3, nu Sadelmager Greves (Matr. Nr. 132 c m. m.).

Uden at komme nærmere ind paa denne „nyere“ Bygnings Historie, skal blot med et Par Ord oplyses lidt om selve Grunden. Den er sammenkøbt af flere Smaastykker fra Naboejendommen i Kannikegade foruden selve Hjørnet.

For halvandet Aarhundrede siden laa her en lille Bygning. Den havde i lange Tider hørt til Købmandsgaarden mod Nord, altsaa nuværende Købmand Skovs, og fulgte med ved dens Ejerskifter. Huset var nedrevet før Brandtaksationen i 1801.

Grunden ejedes kort efter af Købmand Thomas Broch, efter hvem den kom til Købmand Hansen, saaledes som før er omtalt. Den laa hen som en forholdsvis ubenyttet Plads, der kaldtes „Jfr. Schmidts Tømmerplads“, og var omgivet af et højt Stakit. Midt paa den voksede et kæmpestort Lindetræ, efter gamle Folks Beretning det største Træ i Byen.

Denne Plads solgte Prokurator Møller, som før nævnt, i 1876 til Konsul Momme. Det var vistnok hans Mening at bygge et Pakhus her. Da Momme senere fik andre Planer, solgte han igen Pladsen til Møller, som i 1881 byggede det nuværende røde Hus, hvor han boede til han forlod Byen. Han solgte det da til Sagfører A. Andersen. En lang Tid var det beboet af nuværende Sparekassedirektør, cand. jur. C. Faber. I 1912 købtes det af Sadelmager Greve.

*Ældste
Brandforsikring
Nr. 3.*

SØNDERGADE NR. 1

Matr. Nr. 141 a og m.

Købmand Skovs Gaard er Byens betydeligste Bygning fra ældre Tid og omtrent den eneste, som er bevaret i nogenlunde uforandret Skikkelse. Det er en Gaard, som maa fylde enhver Elsker af god, gammel Bygningskunst med Glæde. Den findes afbildet i Hauch Fausbølls „Stamtavle over Slægten Winding fra Vestervig“ og i det store, smukke Pragtværk af Kr. Kongstad „Den gamle Købstad“ (1926), desuden naturligtvis i næsten alle topografiske Skrifter om Grenaa.

Det nøjagtige Aarstal for dens Opførelse er det desværre umuligt at opgive. Der findes i Kælderen indsat som Støttestolpe et Stykke af en Portstolpe, hvorpaa meget utydeligt læses 1703. Men belært af Erfaringen fra Søndergade Nr. 7, hvor en indmuret Bjælke viser sig at stamme fra en helt anden Bygning, skal jeg vel vogte mig for at sige noget bestemt. Dog vil det sikkert ikke være meget galt at anslaa dens Opførelsesaar netop til 1703.

Grunden har jo været bebygget mange Aarhundreder i Forvejen. En Hilsen fra disse fjerne Tider fik man i 1902, idet man ved Gravning til Gasledning inde i Gaarden, et Stykke under Jordoverfladen og i faa Meters Afstand fra Porten, fandt en lille Lerkrukke, som indeholdt 15 Mønter fra Erik af Pommerns

Tid. De har altsaa været nedgravet i Ufredstider, og Ejeren er død uden at have kunnet naa at aabenbare Gemmestedet.

Forskellige Oplysninger synes at bekræfte, at der omkring 1700 har været en stor Brand paa Søndergade. I et Pantebrev fra 1707 paa Nabogaarden mod Nord anføres denne som liggende mellem „Michel Nielsen Bangs øde og afbrændte Plads mod Nord og Jens Sørensen Fæveiles Gaard mod Syd“. Og da der ved Brandene dengang næsten altid gik flere Huse med, naar der først kom Ild, er det ikke urimeligt at antage, at alle tre Gaarde har været Brandtomter, og at de

Nedgravet Lerkrukke med Mønter fra Erik af Pommerns Tid (1412—1439), som i 1902 fandtes ved Jordarbejde i Købmand Hermansens Gaard.

to af dem i 1707 allerede har været genopførte, medens den tredje endnu har henligget ubebygget. Men det er altsaa kun en Formodning, som ikke kan dokumenteres.

Gaarden ejedes dengang af Jens Sørensen Fæveile, Skipper og Storkøbmand i Grenaa, „Søn af Sal. Søren Jensen Fæveile og Hustru, Maren Andersdatter, som residerede udi Bredstrup“. Hans Hustru var Karen Nielsdatter Busk, og det er egentlig hende, vi faar mest at gøre med.

Manden døde nemlig omkring 1711 (Skiftebrevet er fra $\frac{7}{11}$ 1711), og Enken ægtede kort efter Købmand

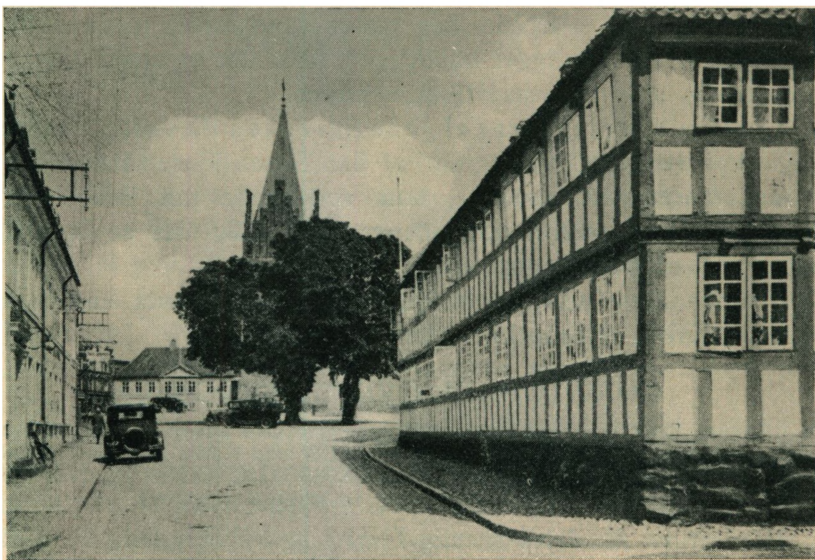
CHRISTOPHER OVESEN BROCH

født i Grenaa (døbt $\frac{15}{4}$) 1680, Søn af Sognepræst Ove Broch og Hustru Ane Lauritsdatter, død (begr. $\frac{29}{6}$) 1761. Gift 1) $\frac{23}{12}$ 1713 med Karen Nielsdatter Busk, Enke efter Jens Sørensen Fæveile. Hun døde $\frac{22}{11}$ 1736. Gift 2) $\frac{19}{6}$ 1739 med Anne Hansdatter Kleitrup „og de hafde Kongebrev“.

Det var en særdeles anelig Gaard og en betydelig Formue, Chr. Broch gik ind til ved sit Giftermaal. Af senere Arveafkaldskvitteringer ses, at hans to Stedsønner hver fik 500 Sølvdaler i Arv efter Faderen, og Steddatteren har altsaa faaet 250 Rdl.

Christopher Broch nævnes i en længere Aarrække (1731—1742) som Konsumtionsforpagter i Grenaa. Som bekendt var det dengang saaledes, at af alle Varer, som førtes ind i Byen, skulde svares en vis Konsumtion eller Forbrugsafgift til den kongelige Kasse. Det angik ikke alene almindelige Købmandsvarer, men ogsaa alt, hvad Bønderne bragte ind i Byen, ja endogsaa Sæden, som Borgerne førte fra deres egne Marker og hjem til deres Bolig til Brug i Huset. Da det nu var aabenbart, at en Mand, som boede paa Stedet og selv var økonomisk interesseret i Sagen, bedre kunde paase, at intet indførtes, uden at der svaredes Konsumtion deraf, det vil altsaa sige smugledes ind uden om Toldbetjentene, saa var det blevet Skik, at Kongen bortauktionerede Konsumtionen for 3 Aar ad Gangen til den højstbydende. Det var som Regel Købmænd fra Byen, der bød derpaa, og de maatte saa selv være paa Tærne for at faa det mest mulige ud af Forpagtningen. Afgiften var i de første Aar af Brochs Forpagtningstid 530 Rdl. aarlig og steg i de sidste Aar til 675 Rdl.

At Christopher Broch som Søn af Provst Broch havde faaet en god Skolegang, først i Byens Latinskole og senere formodentlig i Aarhus, var jo meget naturligt. Et Bevis herpaa findes i Justitsprotokollen for Aar 1740. Byfoged J. Bager havde en Sag mod en Gregers Hansen, der var Skrædder af Profession, men tillige tog Folk i Kur — altsaa var „Badskjær“. Da Byfogeden

Torvet med den „Brochske Gaard“, nu Købmand Skovs.

selv i høj Grad var Part i Sagen, skulde der udnævnes en Sættedommer. Og Byfogeden anmodede da Amtmanden om at maatte faa ordineret „Sr. Christopher Broch, som baade er en studeret, *suficant* og forstandig Mand“.

Stiftsbefalingsmandens Svar var bekræftende. Hvis Chr. Broch godvillig vilde gaa ind derpaa, skulde han være Sættedommer. Ellers skulde det være Byskriver Ponich, og Skoleholderen skulde saa overtage Byskriverens Plads.

Men Christopher Broch betakkede sig for Æren og svarede saaledes: „Underdanigst Erklæring: Ikke aleniste formedelst mit Skibroms Expedition i denne trable Høstens Tid, men særdelvis og fornemmelig formedelst min U-kyndighed udj Landets Lou og Ret, aarsager jeg højlig at undskylde mig for at betjene Dommerembedet udj foranførte Sag.¹⁾

Greenaae, den 27. August 1744.

Chr. Broch.“

Et andet, lidt ældre Tilfælde, ses i 1734, idet Chr. Broch i August og September anføres i Justitsprotokollen som Sættedommer i Byfogedens lovlige Fraværelse.

I Hübertz Aktstykker refereres Sagen saaledes, at da Byfogeden vilde gøre en Rejse til København, maatte han opgive en, der kunde fungere for ham. Han opgav da Købmand Broch der i Byen, men denne vilde intet have med Bestillingen at gøre og *remonstrerede*. Stiftsbefalingsmanden afgav da følgende Resolution: „Dend Constitution, som Jeg forhen haver tillagt Christopher

Broch: at betjene Byfogedens Embede i Grenaa dend korte Tid, hand i louligt Ærinde bliver i Kjøbenhafn, kand ikke denne Gang forandres, mens Mons. Broch ville behage sig samme at holde efterrettelig, saasom hand ligesaavel er pligtig at tjene Byen som andre, og jeg ikke ved nogen dertil mere beqvem end hand.

Aarhus, den 10. August 1734. E. Holch¹⁾

Og en tredje Gang, da der var Tale om Ansættelse af Formue- og Kopskatten, gik Stiftsamtmændens Skrivelse ud paa, at denne skulde sættes af Byfogeden i Forbindelse med „4 Byens bedste Borgere“, og den førstnævnte af disse var Chr. Broch.

Der er altsaa Vidnesbyrd nok om, at han har været en af Byens allermost ansete Borgere.

Foruden den store Handel og Skibsfart maa Broch — som næsten alle Byens Købmænd og som for øvrigt en meget stor Del af samtlige Indbyggere — have haft et overmaade betydeligt Landbrug. Det ses, at han alene ejede ca. 65 Tdr. Sædeland paa Byens Mark. Det var mere end selv hans Svigersøn Jørgen Bang, om hvem senere vil blive fortalt, eller omtrent $\frac{1}{8}$ af al Grenaa Bys Jord.

Brochs første Ægteskab havde været barnløst. Straks efter Konens Død gjorde han Skifte med de tre Stedbørn, som jo for længst var voksne og myndige. Søren Jensen Fæveile var *Negotiant* i Vejle, Niels var Farver i Bergen, og Datteren Else havde været gift med Købmand og Skipper Jørgen Rasmussen Bang i Grenaa, men var død. Stedsønnerne fik hver 1000 Rdl. Datterens Børn, der egentlig kun skulde have 500 Rdl., gav Broch 600 Rdl. samt desuden 42 Tdr. Land af sine store Jorder.²⁾

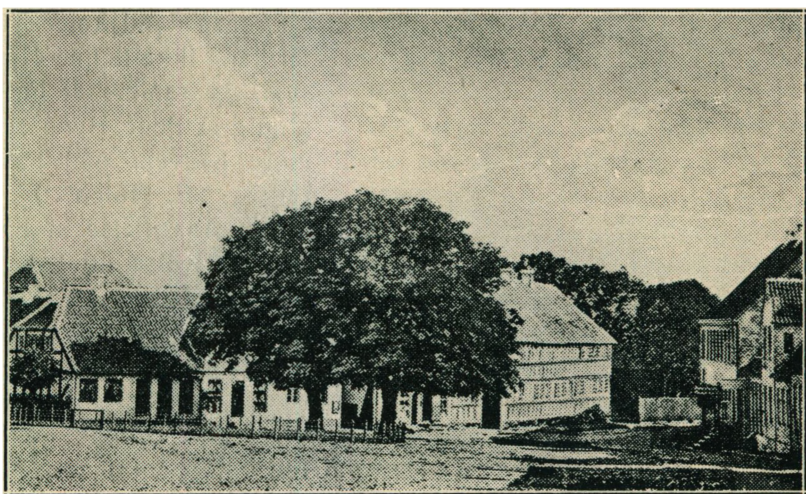
I andet Ægteskab kom straks en Række Børn, Ove fødtes 1739, Hans Kleitrup 1740 og senere kom Thyge og Datteren Karen. Sønnerne blev alle Købmænd i Grenaa, og nævnes i „Calløe Amts Beskrivelse“ Aar 1763 som Byens formemste Borgere,³⁾ og Datteren ægtede Poul Helles Rhode, der var Købmand i Ebeltoft.

I 1761 døde Christopher Broch. Enken gjorde Skifte et Par Aar efter og flyttede til Ebeltoft til Datteren.

OVE CHRISTOPHERSEN BROCH

født (døbt $\frac{23}{12}$) 1739, død $\frac{16}{10}$ 1800, gift $\frac{25}{11}$ 1763 med Anne Sophie de Hemmer, Datter af Sognepræst H. i Lyngby, hun født 1744, død $\frac{1}{2}$ 1827.

Ved Moderens Skifte $\frac{24}{4}$ 1763 maa Ove, der altsaa kun var $23\frac{1}{2}$ Aar, have overtaget Fædreneegaarden. Noget Skøde derpaa findes ikke tinglæst, men derimod indeholder Panteprotokollen

Grenaa Tørv med den „Brochske Gaard“ omkring Aar 1870.

tilstrækkeligt af Beviser paa, at han er Ejer, idet han stadig maa stifte Laan for at begaa sig. Han var jo en meget ung Mand til at overtage en saa stor Virksomhed, til og med nygift, og betydelige Udbetalinger har der været.

1. Prioritet i Gaarden har selvfølgelig været hans Moders og Medarvingers.

I 1763 udstedede han Panteobl. for 1185 Rdl. til Svogeren i Ebeltoft med Pant i „min iboende Gaard, assureret for 2400 Rdl.“¹⁾

I 1765 Panteobl. for 600 Rdl. til Købmand Rasmus Juell med 2. Prioritet i Gaarden samt 8½ Td. Sædeland og „min Andel i Borholms Eng“.

I 1767 Panteobl. til Byfoged, Kammerraad Behr for 240 Rdl. med Pant i en Mængde Sølvtøj: Kaffekande, Thepote paa Fod, Mælkekande, Sukkerskaal, Fad, Spiseskeer, Sukkerbøsse, Saltkar, Fiskeske, Spølkumme m. m., ialt 280 Lod Sølv, desuden i 22 Tdr. Korn.

Samme Aar Panteobl. for 500 Rdl. til Købmand Jens Nielsen Bang med Pant i 2 store Brændevinsredskaber med alt Tilbehør: Hat, Laag, Piber af Købber, samt Svafetønde og en Bryggekæddel med Tilbehør. Desuden 80 Tdr. Malt paa Loftet, „22 Tdr. Mjød af sidste Aars Blanding, som ligger i min Kjælder, og som ikke skal blive udskibet uden Sr. Jens Bangs Minde og uden derfor til ham at gjøre Regnskab“, og i 3 Heste, 6 Køer, 6 Stude m. m.

I 1768 Panteobl. til Kapellanen Joh. Melchior, der vistnok var

Logerende hos Broch, for 600 Rdl. Pant bl. a. i 9 Tdr. Mjød af sidste Aars Blanding.

Og i 1769 Panteobl. til Svigerfaderen, Provst Hans de Hemmer i Lyngby, for 240 Rdl. med Pant i Sølvtoj og 17 Tdr. Sædeland.

Men Ove Broch har altsaa alligevel tilsidst maattet give op, thi 18. Juli 1771 holdtes offentlig Auktion paa Grenaa Raadhus, hvorved solgtes „Ove Brochs tilhørende og paaboende Gaard paa 76 Fag Hus, Søndergade, Brandf. Nr. 3, med tilligende Have og Toft, ass. for 2000 Rdl. Desuden det lille 3 Fags Hus paa Hjørnet af Kannikegade, ass. for 20 Rdl. med dertil hørende indhegnede Frugthauge“.

I Forvejen var udskilt et Stykke af den store, bagved liggende Toft, og det fraskilte Stykke var lagt til den Ejendom, som Moderen ejede, og som laa som næstnærmeste Nabo mod Nord i Søndergade (nu „Skandinavien“).

Det hele solgtes til Svogeren, Køb- og Handelsmand Poul Helles Rhode i Ebeltoft for 1160 Rdl. „med Sælgernes Billigelse“.¹⁾

Hvor forarmet Ove Broch nu var, fremgaar af, at han lige efter udsteder Bevis til Forpagter Peder Amdie paa Ørbækgaard for at have modtaget til Laans en Del Indbo, Sengeklæder og nogle Kreaturer, formodentlig Ting, som Amdie havde købt paa Auktionen og nu laante ham.

Ove Broch har saa formentlig straks fraflyttet Købmandsgaarden. Ved Folketællingen i 1787 boede han paa Storegade og kaldes Brand-Inspektør. Det var selvfølgelig ikke en Bestilling, der gav ret mange Rdl. i Indtægt, endmindre kunde give en Familie Underhold, men af andre Dokumenter ses, at Broch har haft Ansættelse ved Byens Konsumtionsvæsen. Han kaldes et Sted Forvalter, et andet Sted Fuldmægtig, og da han døde, staar der i Kirkebogen „Overbetjent ved Consumptionen“.

Broch ejede en Tid selv et Hus paa Storegade, men købte i 1788 det Hus, som Moderen havde ejet, og som laa paa Søndergade, hvor nu „Skandinavien“ og Andelsbanken, og der boede han Resten af sit Liv. Han ejede ligeledes et Par „Lejewaninger“ paa Nørregade, som han havde købt af Broderen, Hans Brochs Dødsbo, og som altsaa var udlejet. Selvfølgelig ejede han ikke selv Penge til at købe disse Huse for, de var belaant for deres hele Værdi. Bl. a. indestod en Del af Hans Brochs fire umyndige Døtres Arv i det ene af dem. Nej, Penge har det altid knebet Ove Broch med. Engang sidst i 70erne blev der gjort Udlæg hos ham for et Beløb. Der fandtes Værdier for 13 Rdl.

Købmand Skovs Gaard ca. 1925.

12 Sk., den øvrige Sum 327 Rdl. maatte Kautionsisten, Jens Rasmussen Bang, betale.

Og endnu saa sent som i 1794, da han udstedede en Obligation til Konsumtionsforpagteren, Rasmus Schifter, tilføjede denne paa Beviset: „Naar denne Obligation behørig indfries, har jeg intet videre hos Debitor at fordre, end ikke for Restance af hans Oppebørsel ved Consumptionen, medens den af mig og flere for en Del Aar siden var forpagtet.“

I en lille Pjece „Paa Inkquisition efter Brændevinstøj“ har jeg fortalt en Episode, der viser de ubehagelige Oplevelser, der kunde vederfares Konsumtionsbetjentene, naar de var ude i Embeds Medfør. Det kunde hænde, at Beboerne paa Landet overfaldt Betjentene, naar de kom og vilde konfiskere deres Brændevinsredskaber. Ved nævnte Lejlighed var Ove Broch en af dem, der led den haardeste Overlast, saaledes at han paa Hjemvejen maatte køres ind til Svigerfaderen i Lyngby for at blive forbundet.

Ove Broch var gift med Anne Sophie de Hemmer, Datter af Provsten i Lyngby. Af deres Børn kan nævnes en Datter, Anne Kleitrup Broch, som i Aaret 1796 ægtede Købmand Hans Broge i Grenaa. Hun opholdt sig dengang paa Lykkesholm, og Brylluppet stod i Lyngby Kirke.

Efter saaledes at have fulgt Ove Broch til hans Død, altsaa langt ud over den Tid, da han var Ejer af Gaarden her, vender vi tilbage til Auktionsaaret 1771.

POUL HELLES RHODE

født i Ebeltoft 1735, Søn af Jens Jensen Rhode, der var Købmand og Konsumtionsforpagter, Ejer af Gaarden Søholt m. m. Død 1787, gift ^{28/3} 1762 med Karen Christophersdatter Broch.

Rhode var en af Ebeltofts mest ansete Købmænd. „Han handlede, foruden at drive den almindelige Handel med Korn o. s. v., tillige med udenlandske Fabrikvarer af Uld og Hør, af Fløjl og Silke“, „dog kun lidt Handel med Alenkram, da Bønderne forsynes fra omrejsende Kræmmere og Jøder“. ¹⁾ Poul Rhode, der havde købt Søholt af Moderen, var tillige Ejer af Skovgaarde, hvor der var 4 Beboere. I Bøttigers Bog om Ebeltoft fortællendes, at da den kgl. Anordning om Markfællesskabets Ophævelse udkom ^{23/4} 1781, vilde Rhode have disse fire Beboere ud af Fællesskabet og lod derfor Landinspektør Stockfleth fra Peerstrup begynde Opmaalingen af Ahl. Men Byfoged Ditlefsen nedlagde paa Byens Vegne Protest, idet han hævdede, at „Ahl var Byens beneficerede og privilegerede endels Jord og laa udenfor Fællesskabet“. „Besiddelse var ikke det samme som Ejendomsret, og Byens privilegerede Jorder kunde lige saa lidt tilskødes ham som f. Eks. Raadhuset“. Ved Møde paa Aastedet afgjordes, at Ahl skulde blive uskiftet ligesom andre af Byens Fællesdriftsjorder.

En Søn af Helles arvede Faderens Gaard og Ejendomme, men fallerede og drog til København, og dermed er Slægtens Hovedrolle i Ebeltoft udspillet efter 6 Generationer og omtrent 200 Aars Virke som Handelsmænd.²⁾

Denne Poul Helles Rhode, der var Ove Brochs Svoger, var hans Hovedkreditor og købte som saadan ved Auktionen Købmandsgaarden med Tilliggende for 1160 Rdl. Efter Skattemøderne at dømme har han fortsat Forretningen her samtidig med, at han drev sin Handel i Ebeltoft, passede sine Gaarde o. s. v.

Gaarden her saa dengang ud omtrent som nu, og dens Grund havde samme Udstrækning. Den gik altsaa langs Størsteparten af Nordsiden af Kannikegade. Men hele den østre Del laa hen som en Korntoft. Det er jo underligt nu om Stunder at tænke paa, at dengang kunde man altsaa inde ved Gaderne træffe paa en lille Kornmark.

Efter Rhodes Død solgte Enken i 1788 Gaarden med Tilliggende samt 7 Tdr. Sædeland for 1100 Rdl. til „Velædle Sr. Ditlev Fischer Munch“. Det er værd at lægge Mærke til, at i hele den store Gaard nævnes kun een Kakkelovn („1 Bielæggerovn“). Der var 24 Fag 2 Etages og 37 Fag 1 Etages Bygninger.

Munch beholdt kun Gaarden i faa Aar. Han stillede den i 1792 til Auktion, og den købtes af Hans Broge, der boede paa Lillegade. Broge solgte den straks videre, idet han dog beholdt Markjorderne og for selve Gaarden fik omtrent samme Sum, som han selv havde givet for det hele.

Ved Skøde af ²⁵/₇ 1795 blev Ober Krigs-Commisair Christian Fischer Ejer af Gaarden. Hermed er den for en lille Menneskealder færdig med at være Købmandsgaard og bliver i Stedet for Embedsmandsbolig.

CHRISTIAN de FISCHER

som ¹²/₆ 1811 blev optaget i den danske Adelsstand og fik et „de“ foran sit Navn, er født ¹/₅ 1755, død ¹⁸/₄ 1822, gift med Frederikke Louise Monrad, født ca. 1760, død ²⁰/₁₂ 1838 (78 Aar gl.)

Chr. de Fischer havde været Regimentskvartermester i Horsens, før han kom til Grenaa som Generalkrigskommissær for 2. jydsk Distrikt — altsaa hvad man nutildags vilde kalde Udskrivningschef. Det var dengang en særdeles betydelig og navnlig en særdeles indbringende Stilling.

Købstadsbefolkningen var da ikke værnepligtig, det var udelukkende Landboudommen, det drejede sig om. Og over for denne var Generalkrigskommissæren omtrent enevældig.

Det skal have været ganske almindeligt, at Bønderkarle, hvem det var meget om at gøre at blive fri for den langvarige (indtil 6-aarige) og ubehagelige Militærtjeneste, mødte frem med et Faar, en Bede, en Ko eller endogsaa med en fed Stud som Foræring til den høje Chef, for at han saa til Gengæld skulde se velvilligt til en eller anden, større eller mindre Skavank, der kunde gøre dem uegnede til Militærtjeneste.

Fuldmægtig hos Fischer var den senere meget velkendte Kancelliraad Tolstrup. I Folketællingslisten for 1801 anføres som boende hos Fischer „Peder Lauridsen Tolstrup, 22 Aar gammel, Fuldmægtig“.

En gammel Mand, som nu er død, og hvis Fader i mange Aar havde været Karl hos Tolstrup, har fortalt mig, at paa saadanne Udskrivningsdage kunde der blive indleveret Snese af Kreaturer som Gaver. Vedkommende udtrykte det saaledes, at „da Fischer havde tjent saa meget, at han ikke kunde bruge mere, saa kom Tolstrup til at staa for Udskrivningen og tjente sig rig derved“.

Helt saadan har det næppe været. Tolstrup har formodentlig kun paa sin Chefs Vegne forestaaet Sessionen. Chr. de Fischer var en særdeles fremstaaende og mægtig Mand i den lille By,

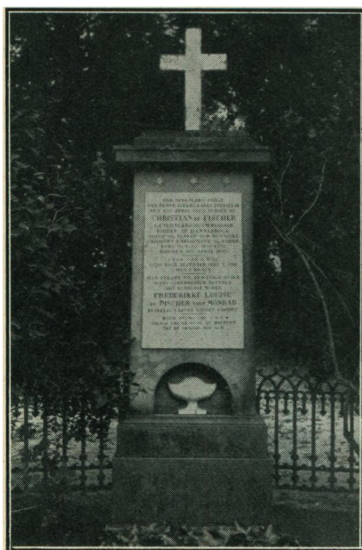
Købmand Skovs Gaard ca. 1925.

hvor der netop i disse Aar, det var i Englænderkrigens Tid, var en meget betydelig Indkvartering af Soldater, navnlig af Hensyn til Kystforsvaret.

Fischer købte straks ind af Markjorder, hvor der frembød sig Lejlighed, og havde foruden en stor Del Agerland den tidligere omtalte Borholms Eng uden for Sønderport. Jeg har et stærkt Indtryk af, at det altid har været en Honnørsag for Byens fornemmere Familier at være Besiddere af denne Eng.

Han ejede endvidere i Dolmer Udflyttergaarden „Hessel-dal“, som i sin Tid havde tilhørt Hessels Ejere, og som naturligvis har faaet sit Navn deraf. Endelig var han Ejer af flere Huse i Grenaa.

I Ægteskabet var mange Børn. En af Sønnerne, Friderich Carl de Fischer var i 1816 Told- og Konsumtionskasserer i Ebeltoft og blev senere Toldkasserer i Kolding. En anden Søn, Peter Efraim de Fischer (f. i Horsens ^{19/11} 1785, død ^{12/2} 1862) var Præst i Helsingør. Pastor F.s Datter var gift med den yngre Apoteker Dahl, og hans Søn, Christian de F., Departementschef i Udenrigsministeriet, var gift med Distriktslæge Arendrups Datter, Claudine Johanne. Han blev senere Borgmester i Randers. En tredje Søn, Rasmus, var cand. pharm. og Apotekermedhjælper i Grenaa, men døde i 1829 kun 25 Aar gl. Endelig var en Datter, Caroline Dorthea, gift med den ældre Apoteker Dahl i Grenaa.

Generalkrigskommissær de Fischers
Monument paa Grenaa Kirkegaard.

Generalkrigskommissær de Fischer døde 18. April 1822, netop som den nye Kirkegaard ved Nørreport skulde tages i Brug, og selvfølgelig benyttede man Lejligheden, da en saa fornem Medborger skulde jordes, til at indvi den nye Kirkegaard, hvorom berettes paa hans smukke og velbevarede Gravsten, som staar paa en fremtrædende Plads paa Kirkegaarden.

Fischers Enke, Frederikke Louise Monrad, overlevede ham i mange Aar, men flyttede snart efter fra Grenaa, og Gaarden udlejedes til Amtsprovst Fugl (Præst her 1827—46), om hvem en Sidebemærkning i et Skøde viser, at han paa Gaardens store Loftler oplagrede sit

Tiendekorn. 23. Decbr. 1828 afsluttede Handelsbetjent H. Hartvigson fra Aarhus paa Handelshuset Philip Hartvig Ree & Co.s Vegne Køb af Gaarden. Købesummen var 2000 Rdl. Sølv. Det kan bemærkes, at Fischer havde udvidet sin Grund ret betydeligt ved Køb af tilstødende Jorder, mod Nord af Bødker Hansen, mod Østergade af Møller Lund og mod Kannikegade ved Køb af et Hus med Grund af en Niels Nielsen, antagelig omtrent hvor nu Sadelmager Jensen bor. Disse Grunde medfulgte selvfølgelig i Købet. Som et Kuriosum kan nævnes, at der nu ikke anføres een, men otte Kakkellovne, som er indbefattet i Handelen: en Tre-etages Kakkellovn i Storstuen, en Piedestal Kakkellovn og flere To-etages Kakkellovne i andre Værelser, samt en Enetages Vindovn i et Gæstekammer.

Formentlig er H. Hartvigson, der var Svigersøn af Ree, straks flyttet ind og har begyndt Forretning i Gaarden, der jo uden Tvivl var købt til ham. Og 2. Aug. 1841 fik han selv Skøde paa hele Ejendommen.

HARTVIG HARTVIGSON

født ca. 1807, død 1864 (?), .

var gift med Emma Ree. Hun var overordentlig musikalsk og gav selv sine begavede Sønner deres første Uddannelse i Musik. Frits Seligmann Hartvigson er født i Grenaa ^{31/5} 1841. Den yngre,

Anton Hartvigson, blev først født, efter at Forældrene atter var vendt tilbage til Aarhus. Senere rejste de til København. Begge Sønnerne, men især den ældste, erhvervede som Klaverspillere europæisk Berømmelse. Allerede i 17—18 Aars Alderen optraadte Frits H. ved Koncërter i Udlandet og blev i Aarenes Løb en af sin Tids mest fremragende Klavervirtuoser.¹⁾

I Højfeldts Bog om Grenaa fortælles, at de store Grundsten i Gaardens Sokkel stammer fra den gamle Kirkegaardsmur og er ført dertil ca. 1825. Dette er selvfølgelig en Fejltagelse. Derimod er Tværbygningen i Gaarden opført i Trediverne, og muligvis er der i denne Sten fra Kirkegaardsmuren, der jo laa lige over for. Den er bygget af den ældre Murermester Marthinus, og her indrettede den kendte (senere Konsul) J. Henius i Aalborg et Brændevinsbrænderi for Hartvigson. Henius var den første, der her i Danmark anvendte Kartofler til Brændevinsbrænding. Med „Aalborg fuselfri Taffelaqvavit“ skabte Henius sig baade et Navn og en Formue.

Gaarden kaldtes undertiden af ældre Folk for „Jødegarden“. Maler Hartmann fortalte, at Navnet kom af, at den engang ejedes af to Jøder, Hartvigson og Koppel. Sidstnævnte har nu aldrig været Ejer af Gaarden, men kun Medhjælper i Forretningen.

Justitsprotokollen beretter, at Natten mellem 15. og 16. Marts 1836 opkom der en mindre Brand i Købmandsgaarden, og en Del af Lageret og nogle Sidebygninger brændte. Som Vidner angaaende Varelagerets Størrelse fremkom i Retten Handelsbetjentene Frederik Hartvigson, Ludvig Koppel og Gravers M. Jensen. „De to førstnævnte tilhører det mosaiske Trossamfund og er altsaa afskaaret fra at aflægge Vidneeden paa den sædvanlige, lovbefalede Maade“, staar der i Justitsprotokollen.

Men jeg har hørt af en nu afdød Mand, der i sin Barndom boede i Grenaa, at Folk dengang skumlede om, at Branden var paasat, men at førstnævnte G. M. Jensen aflagde Ed paa, at han havde set en Kat, som med Ild i sin Hale var løbet hen i en Dynge Reb, kort forinden Ilden var opstaaet. Da Jensen kort efter etablerede sig som Manufakturhandler, paastod Folk, at det var ved Hjælp af Penge,

Hjørnet af Købmand Skovs Gaard
mod Kannikegade.

han havde faaet af sin tidligere Chef som Løn for sin Forklaring. Senere ramtes Jensen pludselig af den Ulykke at miste Synet. Og onde Tunger mente da, at det var en Himlens Straf, fordi det var en falsk Ed, han havde aflagt.

Historien om Katten lyder som et Eventyr, og det ses ikke, at der er aflagt nogen Ed angaaende den Del af Sagen. G. M. Jensens Blindhed kan sikkert ikke henføres hertil.

H. Hartvigson var Medlem af Kommunalbestyrelsen i nogle Aar.

I 1844 forlod han Byen og afhændede Gaarden til et andet stort Aarhusfirma, J. H. Agerup, der straks paa 10 Aar bortlejede Hus og Handelsbolig til J. E. Emborg.

Det kan nævnes, at Hartvigson, medens han boede her, havde købt en stor, ældre Bygning paa Gadens modsatte Side. Den laa paa den Grund, hvor nu Hotel „Dagmar“ er bygget. Ligeledes købte han en stor Toft Nord for Torvet og Mogensgade, Jeppe-toften, der var over 2 Tdr. Land stor. Begge disse medfulgte ved Salget til Agerup.

Emborg blev ikke boende her hele sin Forpagtningstid ud, men flyttede ned paa Søndergade, hvor senere Momme & Secher, og hvor han vil blive omtalt. Og Agerup solgte i 1851 begge Gaardene til Købmand J. N. Winding.

Dermed er vi „F..... ryste mig“ inde i en helt ny Periode for at benytte Windings staaende Udtryk. Det er ikke for meget sagt, at Winding i det Tiaar, da han sad som Gaardens Ejer, satte Grenaa paa den anden Ende og var Byens mest omtalte Mand, som ustandselig overraskede Folk, og af hvem man ustandselig ventede sig Overraskelser.

Han købte, solgte, byggede og byttede Ejendomme i det uendelige. Han anbragte sine Brødre i et Par af Købmandsgaardene og endte endelig den Del af sin Virksomhed med en dundrende Fallit, hvortil man i Grenaa aldrig før havde set Mage. Han var en Renæssanceskikkelse med en overdaadig Foretag-somhed, men manglede Evnen til nøgterne Beregninger, og han havde tilmed det Uheld at være paa sit Højdepunkt netop omkring den Periode ved 1857, der var Handelens allervanskeligste, og hvor Pengekrisen slog saa mange ned.

JOHAN NICOLAI WINDING

født ¹⁰/₃ 1815, Søn af Sognepræst Ole Falk Winding i Tvede ved Randers, død i København ²⁰/₅ 1905, Borgerskab som Købmand i Grenaa ¹⁴/₈ 1844. Gift i Grenaa ¹⁰/₁₂ 1846 med Dorthea Kathinka Knudsen, født ³/₁₀ 1824. Hun var Datter af forhv. Skibskaptajn K. Knudsen, Nimtofte Mølle.

Winding var af gammel Præsteslægt og opkaldt efter Bedste-

Fru Winding.

J. N. Winding.

faderen Johan Nicolai Winding i Tved, hvem Folk havde givet Navnet „Paven paa Mols“.!) Faderen, Ole Falk Winding, var i 1811 i Brabrand bleven gift med den næppe 17-aarige Else Susanne Møldrup, der snart efter i Tved Præstegaard bragte deres første Barn til Verden.

Købmand Windings Svigerfader ejede i en Aarrække Nimtofte Mølle, og W. blev ved sit Ægteskab besvogret med Købmand Lund paa Torvet og med Proprietær Ancher Secher paa Vedø, der begge var gift med Døtre af Kaptajn Knudsen.

Winding kom til Grenaa og tog Borgerskab i 1844. Hvor han har boet, indtil han købte Købmandsgaarden her, véd jeg ikke. Maaske har han først boet til Leje nogle Aar. Af de mange større Ejendomme, som Winding i det omtalte Tiaar erhvervede, bør nævnes det store Pakhus, som laa, hvor nu Hotel „Dagmar“ (købt 1851); „Jernstøberigaarden“ (købt 1849), hvor hans Broder, O. P. F. Winding drev Isenkramhandel; „Gl. Gæstgivergaard“, nu Storegade 36, (købt 1852, solgt 1854, atter købt 1858), hvor det vistnok var Winding, som byggede Dansesalen, der nu er Præstegaard; „Trampenbergs Gaard“ paa Lillegade (købt 1857), hvor Broderen F. C. Winding drev Købmandshandel; „Jeppe-toften“ (købt 1853), hvor det vistnok ogsaa var Winding, som byggede Pakhuset ud mod Markedsgade (nu Thykiers) o. m. fl.²⁾

Man faar et Begreb om, med hvilken Underdanighed Folk i Byen betragtede ham, og hvilken overordentlig Magt og Indflydelse man tillagde ham, ved at høre en lille Historie, der virkelig skal være passeret. Der var Bispevisitats i Grenaa, og Præsten spurgte en lille Dreng, som tilfældig var Søn af en af Windings Daglejere: „Sig mig min Dreng, hvem er almægtig?“ Og Svaret kom straks fra Drengen: „Almægtig, det er Nicolai

Winding“. I Windings Familie hævdes det, at Spørgsmaalet lød: „Hvem er allestedsnærværende?“ og at Svaret lød: „Det er N. W., for naar Folk tror, han er paa Kornmagasinet, saa er han ved Havnen, og naar de tror, at han er ved Havnen, saa er han paa Kontoret“.

I 1858 oprettedes den første Dampskibsforbindelse mellem København og Grenaa. Brødrene Petersen havde indsat et Dampskib, som hed „Randers“, der foruden at besøge Forbindelsen mellem vor store Naboby og København skulde gaa hertil. Winding var antaget som Ekspeditør. 6. Maj 1858, Kl. 5 Morgen, skulde Skibet komme hertil for første Gang, og mange Mennesker havde forsamlet sig ved Havnen. Men man ventede forgæves hele Dagen. Det viste sig senere, at Skibet paa Grund af haardt Vejr var kommet saa meget forsinket fra Randers, at Afgangen til Grenaa fra København havde maattet udskydes en Dag. W. skrev en Erklæring derom i „Grenaa Avis“ og ytrede deri, at det var hensynsløst, at Kaptajnen ikke allerede ved Afgangen fra Randers „*pr. Estafette*“ havde givet ham Meddelelse derom, saa man havde været sparet for at vente forgæves en Dag. Han endte med at meddele, at han som Følge deraf frasagde sig Ekspeditionen af nævnte Dampskib.¹⁾

Større Festligheder i Grenaa holdtes dengang paa Raadhuset, hvis Sal omtrent var den eneste, der fandtes i Byen. Men ogsaa i Raadhussalen var alt for lidt Plads, naar der mødte ret mange Mennesker. En Gang efter en saadan Festlighed med overfyldt Hus henstillede derfor en Indsender i Avisen til Winding, om han ikke i den Nybygning, han havde paatænkt, kunde indrette en større Sal til Brug ved saadanne Lejligheder. Det fremgaar ikke, hvilken Nybygning, der tænkes paa, men formentlig har det været den Sal, som byggedes til Gl. Gæstgivergaard, og som nu i omdannet Skikkelse er Byens Præstegaard.

Selvfølgelig blev Winding betroet adskillige offentlige Hverv og var bl. a. en Tid Medlem af Ligningskommissionen. Saa kom 1857 med den forfærdelige Pengekrise, der ret brat og med stor Voldsomhed satte ind over Landet, og som ogsaa mærkedes her i Grenaa. Aviserne fra dette og de nærmest følgende Aar i Forbindelse med Retsprotokollerne vidner om Betalingsstandsninger og Fallitter i sørgelig Mængde. Og den ene trak den anden med.

Dog har jeg Indtryk af, at det alligevel kom som en Bombe, da Avisen 1. April 1861 indeholdt følgende Meddelelse: „Vor By har lidt et stort Tab, idet den største Handlende og Korneksportør, J. N. Winding, igaar har set sig nødsaget til at opgive

sit Bo. Dette Tab er saa meget smerteligere, ei alene for den paagjældendes store Familie, men ogsaa for de mange af Arbeidsklassen, der i hans Brød fortjene det daglige Udkomme, og som nu pludselig ere blevne satte ud af al Virksomhed. Endnu sørgeligere vilde det være, om denne Fallit skulde trække andre af Byens Handlende med sig“.

En saadan Omtale er overhovedet aldrig ofret nogen Fallit i de

Tider og viser, hvilket overordentligt Indtryk den gjorde paa den lille Bys forfærdede Beboere. Flere Forhold har selvfølgelig været medvirkende til dette Krak. Foruden letsindige Spekulationer og andre Ting har der været store Tab paa Forretningsforbindelser. Jeg kan som et enkelt Eksempel nævne, at ved en af den lange Række Auktioner, der nu fulgte i Windings Fallitbo, solgtes (^{25/8} 62) en Fordring paa 10,087 Rdl. paa en enkelt Mand, en kendt Proprietær i Nørre Herred. Saadanne Fordringer paa en enkelt Privatmand aabner jo forfærdende Perspektiver.

Kort efter havde Broderen, C. F. Winding paa Lillegade, samme Skæbne, og Auktionerne i deres Boer følger skiftevis efter hinanden. Den tredje Broder, O. P. F. Winding, var død flere Aar før.

Som tidligere nævnt havde Emborg i en Række Aar Butiksforretning i den gamle Gaard. Da han flyttede ned til Nr. 6 i Søndergade, overtog C. J. Momme Butikken, og i 1860, da ogsaa Momme flyttede bort, idet han overtog Emborgs Gaard efter dens Død, saa averterede Winding, at han selv vilde drive Butiksforretningen sammen med sin Produkt- og Grossererforretning. Denne Udvidelse af Rammerne har selvfølgelig yderligere bidraget til hans økonomiske Sammenbrud.

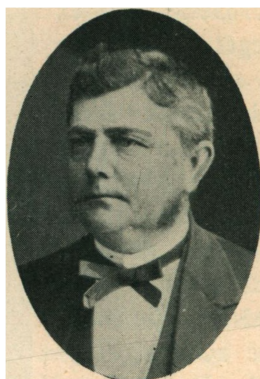
Hvorledes saa Winding fik sit Underhold i de nærmest føl-

Skovs Gaard ca. 1899. Personerne er: Hoffotograf P. Elfelt, Købmand H. Hermansen og Polarforskeren C. Borchgrevink.

Fru Line Nobel.

Grosserer C. Nobel.

gende Aar, efter at han havde forladt Købmandsgaarden, ved jeg ikke helt bestemt. Aviserne vidner om, at han har drevet noget Avlsbrug, og Skatteligningen om, at han kun har haft det aller-mest knebne Udkomme.

Men i 1867 forbavsede han endnu engang Grenaa By, idet han aabnede et stort og moderne Gæstgiveri, Hotel „Dagmar“, der var bygget paa den Grund, hvor før Købmandsgaardens Pakhus laa. Men denne Afslutning paa Windings Saga i Grenaa bør naturligvis fortælles under Søndergade Nr. 2 (Hotel „Dagmar“).

Kreditforeningen, som i 1862, efter at Winding havde opgivet sit Bo, overtog bl. a. Købmandsgaarden paa Søndergade, solgte den straks til den unge Købmand Nobel, der kort Tid i Forvejen var kommen her til Byen.

CARL FREDERIK EMILIUS NOBEL

født i Skanderborg ^{28/12} 1833, død i Grenaa ^{1/12} 1888, Borgerskab som Købmand i Grenaa ^{3/8} 1861. Gift ^{28/2} 1866 med Amdiline Christiane (kaldet Line) Kruse, Datter af Købmand Ove B. Kruse i Grenaa. Hun f. ^{9/10} 1839, d. ^{27/4} 1881.

Nobel havde etableret sig i Grenaa ^{3/8} 1861 med en Produkthandel i Dr. Arendrups forhv. Gaard paa Storegade (nu Nr. 3). Oprindeligt var han vist nærmest Kornopkøber for det store Firma F. W. Kiørboe i København. Men efter at være flyttet ned paa Søndergade blev han selvstændig Grosserer og oparbejdede en meget betydelig Forretning i den gamle Gaard, der i Aarhundredet forinden havde tilhørt hans Hustrus Forfædre.

Ved sit Ægteskab med Line Kruse kom han ind i en af Byens allerældste og mest ansete Slægter og fik en stor Omgangskreds, og der førtes et meget selskabeligt Hus i den gamle Købmandsgaard.

Skattemisterne viser, at det ikke varede ret mange Aar, inden

Nobels Forretning var en af Byens største, og i Slutningen af 70erne og hele 80erne var han den største Skatteyder næst efter Momme.

Nobels mangeaarige betroede Førstemand paa Kontoret var Raundrup (Peter Policarpus Raundrup), der tidligere havde haft selvstændig Forretning oppe paa Torvet, men ikke havde kunnet faa den til at gaa.

Det er ret naturligt, at Købmand Nobel ret snart kom ind i det offentlige Liv. Allerede i 1862 er han kommunal Revisor og i Aarene 1870—81 Byraadsmedlem, derunder Medlem af Havneudvalget. Af dette vedblev han for Resten at være Medlem til sin Død som valgt uden for Raadet, altsaa i mange Aar, efter at han ikke havde ønsket at modtage Genvalg til Byraadet.

Baade Nobel og hans Hustru døde i en meget ung Alder, Fru Nobel i 1881 og Nobel i 1888.

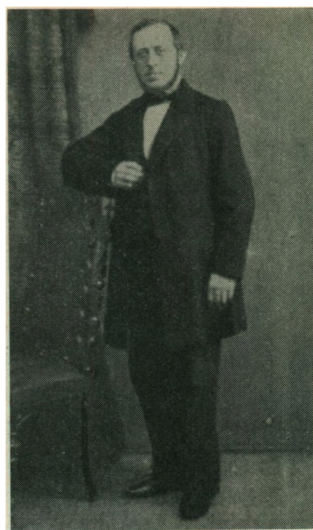
Svogeren, Kæmner Kruse, i Forbindelse med Prokurator Møller overtog som Executor testamenti Realisationen af det store Bo og udstedede i 1889 Skøde til Otto Thykier paa Gaarden med Tilliggende.

I „Grenaa Avis“ ses, at den i længere Tid averteredes til Salg, men uden, at Købere meldte sig, og at der tilsidst holdtes en Skiftesamling for at faa Tilladelse til at sælge den til et betydeligt lavere Beløb end Taksationsprisen. Som Helhed maa det vistnok siges, at det overordentlig store Dødsbo ved Tidernes Ugunst og ved forskellige uheldige og fejlagtige Dispositioner langtfra indbragte, hvad det var værd, og hvad det under normale Forhold burde have givet, og der blev intet tilovers. De yngste af Børnene fandt efter Forældrenes Død et Hjem hos Onkelen, Kæmner Kruse, der selv var ugift og boede sammen med to Søstre.

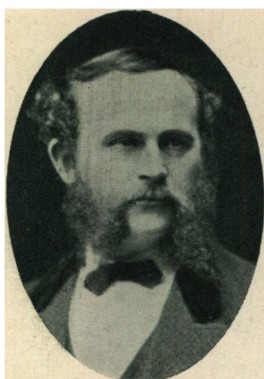
OTTO THYKIER

født i Ebeltoft $\frac{5}{8}$ 1842, død $\frac{31}{12}$ 1909, Købmandsborgerskab $\frac{7}{8}$ 1867.
Gift med Hedvig Tronier, der var Plejedatter af Kæmner P. S. Møller.
Hun død $\frac{2}{10}$ 1910.

Thykier var altsaa Køberen i 1889. Han var ingen ny Mand i Gaarden her, thi efter at Nobel en kort Tid selv havde drevet

P. P. Raundrup.

Købmand Otto Thykier.

Detailhandelen i Butikken i Sidebygningen mod Nord, havde han i 1867 overdraget denne til Brødrene Otto og Frederik Thykier. De drev Forretningen sammen i to Aar, men saa købte Fr. Thykier af J. A. Møller dennes Købmandsgaard paa Torvet, der netop var til Salg. Interessentskabet ophævedes, og Otto Thykier blev Ene-ejer af Forretningen.

Thykier deltog ikke i det offentlige Liv. Han passede sin Forretning, der nu endelig efter de mange foregaaende Ejer-skifter i en længere Aarrække forblev paa samme Hænder og voksede op til at være en af Byens allersolideste og mest ansete. Men allerede Aaret efter, at Thykier var bleven Ejer af Gaarden, solgte han denne samt hele Virksomheden og købte i Stedet „Søndre Mølle“.

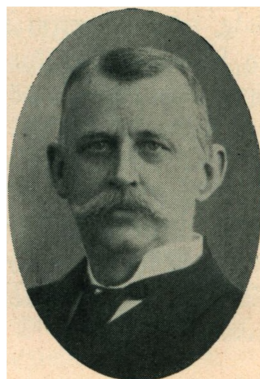
HALVOR CHRISTOPHER HERMANSSEN

født i Sønderborg ^{12/1} 1859, død i Grenaa ^{14/1} 1919, Købmandsborgerskab ^{27/4} 1890.

Hermansen var gift med en Datter af Dampmøller Hansen i Vejle, men mistede efter ganske faa Aars Forløb sin Hustru.

Hermansen var en særdeles dygtig Forretningsmand. Han sad i en Aarrække i Handelsforeningens Bestyrelse. Ud over at være kommunal Revisor i mange Aar deltog H. ikke i det offentlige Liv. Som født i Sønderborg og med udprægede nationale Interesser var han derimod selvsikret til at være en af de virksomste i den lokale Afdeling af Sønderjysk Forening.

Efter Hermansens Død i 1919 gik Gaarden over til den nuværende Ejer, Købmand Torben Skov, der er gift med en Niece af Købmand Hermansen, og som selv tidligere nogle Aar havde haft Ansættelse i Forretningen.

Købmand H. Hermansen.

TORVET NR. 15-17-19

*Ældste
Brandforsikring
Nr. 4.*

- Torvet 15 (Valhalla) Matr. Nr. 143 m. m.
 . 17 (Gæstgiver P. Andersen) Matr. Nr. 142 a.
 . 19 (Urmager Vester) Matr. Nr. 142 d.

Grundene, hvorpaa nu „Torvet Nr. 15, 17 og 19“ ligger, har fra de ældste Tider til hen mod 1850 hørt sammen til een, og herpaa laa omkring Aar 1700 en Gaard, som tilhørte Skipper Rasmus Madtzen Molz.

Som omtalt i Indledningen til forrige Gaard (Side 42) har han formodentlig opbygget Gaarden efter en Ildebrand. Han optog $\frac{10}{3}$ 1707 et Laan paa 210 Rdl. mod Pant i Gaarden. Men 10 Dage efter overgik der ham en stor Ulykke, der kostede ham alt, hvad han ejede, og hvorom Justitsprotokollen beretter, at „Rasmus Molz, forrige Borger og Skipper udi Grenaa fremstillede til Bevis, at han sidst afvigte 20. Marts var overgaaet en stor og ulykkelig Søskade, idet en ham tilhørende Skude, 10 Læster drægtig med 250 Tdr. Rug, Byg og Gryn udi en overliggende Storm strandede her paa Grenaa Havknude og aldeles forgik baade Skib og Gods. Mandskabet blev reddet Andendagen derefter, men hverken Skib eller Ladning. Bemeldte Rasmus Molz er nu geraadet udi en slet og meget armelig Tilstand, saa han, der hidtil har været en velformuende Mand, ved denne Ulykke og ved en anden Søskade for to Aar siden, da han mistede en Krejert paa 18 Læster med sin fulde Last, nu er forarsaget at besøge medlidende Christne om nogen Hjælp og Assistance for sig, Hustru og mange Børn, hvortil han paa bedste Maade recommanderes, betænkende, at den Velgierning, som denne Nødlidende vederfares, vil Gud rigelig belønne... Og nu begjærede Rasmus Molz et lovligt Tingvidne om Ulykken...“¹⁾ Med dette er han altsaa gaaet ud til „medlidende Christne“ for at tilbetle sig lidt til Livets Ophold til sig og sine. Saa brat kunde Livsvilkaarene omskiftes dengang, da der ikke var noget, der hed Assurance, og da alt, hvad en Skipper ejede, som Regel stod i hans Skib og Ladning. Ordene „forrige Borger og Skipper i Grenaa“ lader formode, at han endogsaa øjeblikkelig har maattet gaa fra sin Gaard.

En Menneskealder senere nævnes Christopher Broch som Gaardens Ejer, idet han sælger en Gaard, „beliggende ud til Kirkegaarden“, imellem sin egen Gaard og Michel Bangs forhen tilhørende Plads, til Skipper Rasmus Sørensen Tønnesen.

Udsigt over Torvet Nr. 15—17—19 m. m.

En senere Ejer var Skipper Hans Broge, der i mange Aar var Byens største Købmand, men hvis Historie er knyttet til Gaarden Lillegade Nr. 46 (Bine Lunds).

Han solgte i 1776 til Magister Andreas Königs Enke. Gaarden anføres da bestaaende af 23 Fag Hus, assureret for 300 Rdl., og Købesummen var 210 Rdl. Da denne „Madam König“ i mange Aar var en kendt Skikkelse i Grenaa og endogsaa stiftede et Legat, som endnu eksisterer, skal her meddeles nogle Enkeltheder om hende.

Hun havde været gift med Præsten Andreas König (eller Kønnesen), som var født i Helsingør 10/9 1716, hvor Faderen var Færgemand, Fisker og Værtshusholder. Efter at have taget teol. Embedseksamen og været Kapellan i Viborg og Randers og senere Præst i Asferg-Faarup, blev König i 1771 Sognepræst i Aalsø-Hoed. Men allerede fem Aar efter døde han. I Wibergs Præstehistorie, hvorfra disse Oplysninger stammer, meddeles, at König ved Jordskælvet i 1741 fik „en Rystelse“, som han ikke siden forvandt. Det tilføjes, at han var en god Filolog og Historiker, og at han havde et Bibliotek paa ca. 2500 Bind, en efter hine Tiders Forhold uhyre Bogsamling. At han ogsaa havde samlet sig Penge ses af, at Enken ikke alene købte Gaarden her uden at gøre Gæld, men at hun ogsaa i en hel Række Tilfælde i de følgende Aar udlaante Penge til Folk i Byen ved Ejendoms-køb og med Panteret i det købte. Som bekendt var den Slags

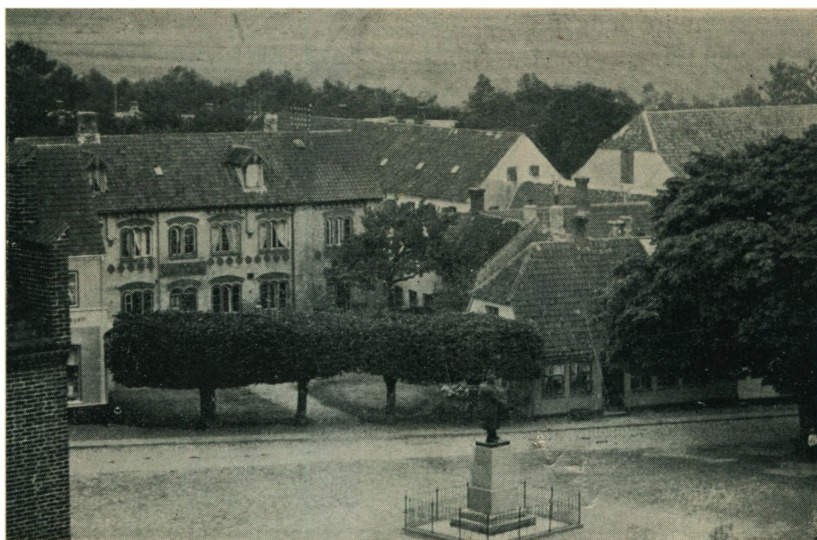
private Laan jo dengang de eneste, som var at faa. Og, for hvem der havde Penge, for Resten den eneste Maade at faa dem sat ud paa, naar de skulde give Renter. Rentefoden var i første Halvdel af det 18. Aarhundrede ved Lov fastsat til 5 pCt. Derpaa fulgte en Periode, hvor den nogenlunde konstant var nedsat til 4 pCt., og i Slutningen af Aarhundredet gik den atter op til 5 pCt.

Madm. Kønig lod selv Gaarden ombygge, og formodentlig er Gæstgiver Andersens Hus ældste Del hendes Værk. I 1801 solgte hun den til Byfoged N. E. Behr, men forbeholdt sig „fri Raadighed over Gaard og Beboelse Resten af sin Levetid“. Der staar udtrykkelig i Skødet, at hun selv har ladet Gaarden ombygge. Paa det sidste maa Madm. Kønig dog have søgt tilbage til Aalsø, thi der døde hun ^{20/11} 1806, godt 90 Aar gammel. Som forhen meddelt oprettede hun et Legat. Det hedder „Magister A. Kønigs Legat“ og stiftedes i 1790 med en Kapital paa 1000 Rdl. Beløbet er senere, antagelig efter Statsbankerotten, nedskrevet til 300 Rdl., nu 600 Kr., og Renten tilfalder fattige Enker.

Byfoged Behr, der selv ejede en Gaard paa Torvets modsatte Side, og boede der, solgte i 1810 Madm. Kønigs Gaard til „Velbyrdige Fru Elisabeth Krogh, afg. Told- og Consumtions Inspecteur Gades Enke“. De havde, mens hendes Mand levede, ejet en Gaard paa Storegade (nu Nr. 13, Købmd. S. H. Bagers). Den var bleven solgt ved Auktion, og nu købte hun saa denne uden en Skillings Udbetaling, idet hele Beløbet, 800 Rdl., blev staaende deri. Hun boede her til sin Død med sine Pigebørn. Fra en af disse nedstammer Slægten Koppel i Grenaa.

Efter hendes Død solgtes Gaarden til District-Chirurgus Andreas Severin Wellerop, der i 1817 kom hertil fra Lemvig. Han blev her en Snes Aar og forflyttedes saa til Randers. I 1837 solgte han Gaarden til Told- og Consumtions Inspektør Jørgen Lauritzen Michaelsen, der ejede og beboede den til 1852. Toldinspektøren, der var Krigsassessor, kom hertil fra Sylt. Hans Hustru, Ane B. Petersen, døde her, samme Aar, han forlod Byen, og begravedes her. Forøvrigt ved jeg intet om ham.

Vi er nu inde i Windings Glansperiode. Han var jo Nabo, og han og Svogeren C. F. Lund paa Torvet købte Gaarden og afhændede den straks efter til Bager Hans Henrik Mørup, der nu til Forandring indrettede Bageri i den gamle Embedsmandsbolig. Winding havde dog været klog nok til ved Salget at faa indført en Klausul i Skødet om, at ingen **Købmandshandel** maa drives i Ejendommen de første 25 Aar uden paa Markedsdage. Han skulde da ikke risikere at skaffe sig en Konkurrent

„Valhalla“ og Gæstgiver P. Andersens Hus omkring 1900.

lige op ad Dørene. Mørup rejste i 1860 fra Grenaa og bosatte sig paa Amager. Ejendommen solgte han, men delte den i flere Parceller. De samledes atter og deltes igen. Den lange Række af Aarstal og Navne paa de skiftende Ejere, som jeg oprindelig har staaende i samlet Række for denne som for de øvrige Ejendommens Vedkommende, kan formentlig ikke paaregne almindelig Interesse og maa udelades.

I Korthed kan af senere Ejere nævnes Hans Bass Bonke, der i 1880 købte den nordre Halvdel af Bygningen. Bonke havde ført en ret omskiftende Tilværelse. Han var født i Aalborg ca. 1820 og havde i en Aarrække været Møller i Vistoft paa Mols. Møllen brændte, og Bonke flyttede til Grenaa Havn og fik $\frac{1}{3}$ 1866 Borgerskab som Gæstgiver. En Del Aar senere overtog han Gl. Gæstgivergaard (Storegade 36) og flyttede dertil, og endelig kom han saa til Torvet, hvor han drev Gæstgiveri til sin Død (1884). Bonkes Hustru hed Marie født Brahe (død 1891). Deres Søn var den senere Borgmester N. Bonke. En Datter var gift med Sagfører N. West.

Bonkes Efterfølger var Gæstgiver Peter Andersen, der var Søn af den mangeaarige Vært paa „Skandinavien“, A. Andersen. Han fik først Skøde paa Ejendommen 1903. Nogle Aar efter lod han sætte en Etage paa Husets Forside.

Den sydlige Halvdel af Ejendommen købtes af Urmager C. Vester, som i 1908 nedrev det gamle Hus og opbyggede den nuværende Forretningsbygning.